

Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, povijest i prenamjerna u kontekstu historicističke izgradnje u Velikoj Gorici

Prvonožec, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:318001>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Magdalena Prvonožec

*Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, povijest i prenamjena u kontekstu
historicističke izgradnje u Velikoj Gorici*

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za povijest umjetnosti

Magdalena Prvonožec

Matični broj: 0009078692

*Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, povijest i prenamjena u kontekstu
historicističke izgradnje u Velikoj Gorici*

DIPLOMSKI RAD

Diplomski sveučilišni studij: Povijest umjetnosti (dvopredmetni); smjer: opći

Mentor: dr. sc. Julija Lozzi Barković red. prof.

Rijeka, 2023.

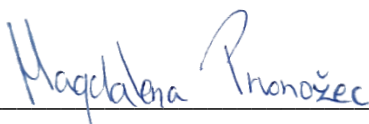
IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, povijest i prenamjena u kontekstu historicističke izgradnje u Velikoj Gorici* izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Julija Lozzi Barković red. prof.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice: Magdalena Prvonožec

Vlastoručni potpis:

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Turopolje.....	3
2.1. Naziv i prostor	3
2.2. Povijest Turopolja.....	7
3. Povijest plemenite općine Turopolje nekoć zvano Zagrebačko polje	11
3.1. Pečat i grb Plemenite općine Turopolje.....	15
4. Grad Velika Gorica (<i>Nagh Gorycza</i>)	16
4.1. Povijest grada Velike Gorice	16
5. Doba historicizma u arhitekturi	21
5.1. Arhitektura historicizma u Hrvatskoj	22
5.2. Historicistička arhitektura u Velikoj Gorici	24
6. Zgrada bivše <i>Plemenite općine turopoljske</i>	28
6.1. Prostorni položaj.....	28
6.2. Povijest izgradnje	29
6.2.1. Andraš Hrvačić i dokument iz 1765. godine	33
6.3. Građevina i prostorni ambijent u 18. stoljeću.....	35
6.4. Zbivanja od 1818. do 1960. godine	37
6.5. Kosta Tomac – neizvedeni nacrti za preuređenje zgrade iz 1891. godine	40
7. Prenamjena zgrade u Muzej Turopolja	42
7.1. Funkcionalna prenamjena zgrade	42
7.1.1. Prvo osoblje muzeja.....	43
7.2. Obnova i arhitektonska prenamjena zgrade.....	45
8. Projekt i nova obnova pod ravnateljstvom Igora Maroevića	50
9. Oštećenja i obnove u 21. stoljeću	51
10. Zaključak	54
Popis literature	56
Popis priloga	60

SAŽETAK

Diplomski rad progovara o povijesti i prenamjeni zgrade bivše Plemenite općine turopoljske u današnji edukativni zavičajni Muzej Turopolja u kontekstu historicističke izgradnje u Velikoj Gorici. Promatra se razdoblje od osnutka Općine i izgradnje prve njezine građevine koja seže u 17. stoljeće do 21. stoljeća kada su provedeni najrecentniji radovi na zgradi Općine. Prethodno se obuhvaća i povijesni kontekst područja Turopolja i grada Velike Gorice u kojem se zgrada nalazi, te povijest Plemenite općine turopoljske koja je i zaslužna za izgradnju prvobitno drvene, a zatim zidane zgrade gradske vijećnice. Definiira se kontekst arhitekture historicizma u Hrvatskoj i Velikoj Gorici, te njezine poveznice i usporedbe sa zgradom gradske vijećnice i njezinom prenamjenom u Muzej Turopolja sredinom 20. stoljeća kada preuzima značajke historicizma u njezinim pročeljima.

Ključne riječi: Turopolje, Plemenita općina Turopolja, Velika Gorica, Muzej Turopolja, gradska vijećnica, muzej, prenamjena zgrade, historicizam

1. Uvod

Tema *Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, povijest i prenamjena u kontekstu historicističke izgradnje u Velikoj Gorici* formirana je u dogovoru s mentoricom dr. sc. Julija Lozzi Barković red. prof. na temelju prethodnog istraživanja povijesti izgradnje zgrade Muzeja Turopolja za kolegij *Metodologija znanstvenog istraživanja u povijesti umjetnosti* te na temelju dostupne literature i arhivskih dokumenata.

Glavni cilj ovog rada bio je napraviti sistematizirani pregled konteksta i povijesti izgradnje bivše zgrade Plemenite općine turopoljske, njezine prenamjene u Muzej Turopolja te uvrstiti prenamjenu u kontekst historicističke arhitekture grada Velike Gorice. Zgrada današnjeg Muzeja Turopolja, koja je preuzela značajke historicizma u njezinim pročeljima krajem 19. i sredinom 20. stoljeća predstavlja za ovo područje, a pogotovo za grad Veliku Goricu, značajan primjer historicističke izgradnje, u jednom blažem tonu.

Rad je podijeljen u nekoliko cjelina, a sastoji se od: pregleda povijesti Turopolja, Plemenite općine turopoljske i grada Velike Gorice, konteksta arhitekture historicizma, povijest izgradnje i obnove, prenamjena, nova obnova i današnjica.

1. PREGLED POVIJESTI TUROPOLJA, PLEMENITE OPĆINE TUROPOLJSKE I GRADA VELIKE GORICE – poglavlja koja uvode u temu i daju nam širi kontekst nastanka građevine, te se uz to prikazuje povijesni i kulturalni okvir nastanka.
2. KONTEKST ARHITEKTURE HISTORICIZMA – poglavlje koje se odnosi i analizira kontekst doba historicizma prvo u Europi, zatim u Hrvatskoj te na kraju u gradu Velikoj Gorici. Poglavlje koje nam je bitno radi razumijevanja i usporedbe prenamjene građevine u elemente historicističkog pročelja.
3. POVIJEST IZGRADNJE I OBNOVE – u ovome se dijelu pažnja posvećuje prikazu razloga, konteksta i povijesti izgradnje građevine, te njezinim obnovama i nadogradnjama. Osvrće se i na novopronađeni dokument iz kojeg se iščitavaju dodatne informacije o izgradnji nove građevine.
4. PRENAMJENA – u ovom poglavlju govori se o funkcionalnoj i arhitektonskoj prenamjeni građevine u Muzej Turopolja, što je u suštini i tema ovoga rada. Prikazani su počeci poslovanja ustanove muzeja, zatim koje su sanacije, obnove i prenamjene prostorija provedene kako bi građevina sa svojim prostorijama postala adekvatno

opremljena ustanova s izložbenim prostorima. U arhitektonskoj obnovi tijekom prenamjene građevina dobiva i svoje prepoznatljivo historicističko pročelje.

5. NOVA OBNOVA I DANAŠNJICA – govori se o projektu kojim je postignut novi vizualni identitet Muzeja, navode se oštećenja na građevini do kojih je došlo posredstvom vremena i potresa, te o provedenim recentnijim obnovama.

Ovaj rad predstavlja rezultate istraživanja provedenog na literaturi i dokumentaciji vezanoj uz zgradu današnjeg Muzeja Turopolja. Istraživanje je provedeno pomoću različitih metoda. Jedan od prvih koraka istraživanja bilo je iščitavanje više zbirki arhivske građe (1904., 1905., 1908., 1910., 1911. (pretisak 1996.)) Emilija Laszowskog koje su temeljni izvori povijesti Turopolja i Plemenite općine turopoljske. Drugi korak bio je kontaktiranje tajništva i kustose Muzeja za uvid i korištenje muzejske dokumentacije Muzeja Turopolja koje se dotiče o osnivanju ustanove, prenamjene građevine i dobivanju spomeničke kategorizacije. Nakon kontaktiranja uslijedio je i posjet Muzeju tijekom kojeg je eksterijer i interijer građevine foto-dokumentiran i analiziran. Nadalje, osoblje Muzeja uputilo je u posjet Hrvatskom državnom arhivu iz razloga što je tamo prenesena sva ostala dokumentacija vezana uz povijest građevine. Daljnji korak bio je rad na pregledu arhivske građe u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu povezane uz projekt izgradnje zgrade Plemenite općine turopoljske do 1760-ih godina. Tada dolazi do gradnje nove, sada zidane građevine. Veliki dio bio je i pretraživanje ostale dostupne literature u kojoj bi se pronalazile poneke korisne informacije i tako bi se od manjih dijelova spajale i slagale rečenice ovoga rada. Osim toga, korištene su različite Internet platforme, kojima je bilo moguće pristupiti i time pregledati dokumente, literaturu i druge izvore kojima je teže dostupno pristupiti osobno.

2. Turopolje

Kao uvod u razradu same teme važno je istaknuti neke općenite crtice o Turopolju. Najstarije poznato ime (naziv) Turopolja je *Campus Zagrabensis*, u prijevodu *Polje zagrebačko*. Međutim, to ime nije se odnosilo samo na današnje Turopolje, nego i na područje koje se protezalo od Želina (Jezero Čiče) do Stupnika i ravnica oko Stenjeveca^{1,2} Teritorijalni opseg Turopolja mijenjao se kroz stoljeća, te se s vremenom naziv ograničio na Turopolje i Plemenitu općinu, a danas ga smatramo izduženom nizinskom mikroregijom, smještenom između rijeke Save na sjeveru i istoku, Kupe na jugu i Vukomeričkih gorica na zapadu, a prostire se na površini od 600 kvadratnih kilometara.³

2.1. Naziv i prostor

Prve sačuvane pisane dokumente o Turopolju, gdje se spominje pod nazivom *Campus Turovno* (Turovo polje = Turopolje) nalazimo u župnom popisu zagrebačke biskupije arhidakona Ivana Goričkog (1280. – 1353.) iz 1334. godine.⁴ Od tada pa sve do 16. stoljeća u pisanim dokumentima više ne pronalazimo naziv *Turovo polje* ili *Turopolje*, već samo naziv *Polje zagrebačko* ili *Campus Zagrabensis*. Međutim, naziv Turopolje tada je već sigurno bio u upotrebi. Tek 1530. godine, kada se održao sabor hrvatskih plemića, u latinskim listinama zabilježen je prvi naziv Turopolja i to u obliku *Campus Thwropolya, districtus Thuropolia*.⁵ Od tada se sve više koristi naziv Turopolje, uz poznati naziv *Campus Zagrabensis*. Prvi put naziv Turopolje nalazimo na karti zagrebačke biskupije *Mappa dioecesis Zagrabensis*, biskupa Maksimilijana Vrhovca (Karlovac, 1752. – Zagreb, 1827.), a kartu je izradio 1822. godine kartograf i geometar Josip Szemán (Košice, Slovačka, 1783. – 1844.). Ova karta sadrži skoro sva mjesta koja su se nalazila u tadašnjem Turopolju, te je vrijedan i važan dokument lokalne povijesti.⁶

¹ Gradska četvrt u samoupravnom ustrojstvu Grada Zagreba.

² E. Laschowski, *Povijest Plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane: Zemljopis, narodopis i povijesni prijelaz*, sv. 1, (Zagreb, 1910.), 35.

³ I. Garaj, „Mikroregija Turopolje“. *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* VII, br. 5-6 (1974): 195.

⁴ E. Laschowski (1910.), 35. ; Autor navodi izvorne latinske dokumente objavljene u djelu E. Laszowski, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane*, sv. 1, (Zagreb, 1904.), 51.

⁵ E. Laschowski (1910.), 35. ; Autor navodi izvorne latinske dokumente objavljene u djelu E. Laszowski, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane*, sv. 3, (Zagreb, 1904.), 526.

⁶ E. Laschowski (1910.), 9. ; Danas se karta nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Slika 1. Josip Szemán, *Mappa dioecesis Zagrabiensis*, 1822.; detalj

Iako se naziv pojavljuje u izvorima tek od 14. stoljeća, pisane dokumente o području Turopolja pronalazimo od 13. stoljeća. Iz pisanih dokumenata saznajemo da je na tom području živjela zajednica slobodnjaka, seljaka-plemića, organizirana u posebnu plemenitu župu.⁷ Također, i Emilij Laszowski spominje kako je Turopolje (*Campus Nobilium Zagrabiensis*) dosta gravitiralo prema Zagrebu, pa su tako i Medvedgradski gospodari tu nizinu dijelom držali pod svojim posjedom.⁸

Što se tiče samog naziva, Laszowski ističe i da su neki autori smatrali da Turopoljci potječu od tursko-ugarskog plemena koje se doselilo u turopoljski kraj. Tako su Theodor Bottka u *Turmezö ismertetése* (Opis Turopolja, 1844.) i Mihajlo Horvat u *A Patzi nemzetröl* (O naciji Patz) podupirali tu tvrdnju nalazivši dokaze u starim nazivima sela.⁹

⁷ V. Huzjak. „Po dragome kraju“. u: *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* VII, br. 5-6 (1974): 136.

⁸ E. Laschowski (1910.), 7.

⁹ E. Laschowski (1910.), 35-36. M. Horvat u svom djelu tvrdi kako su Turopoljci izgubili svoj narodni jezik (mađarski), dok je T. Battka imena i toponime područja Turopolja etimološki povezoao s onim mađarskim. ; F. Kos, „Uvod“, u: *Turopoljska svinja - autohtona hrvatska pasmina*, ur. Marija Đikić, Ivan Jurić i Franjo Kos (Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska, 2002.), 15.

Naziv *Turopolje*¹⁰ nadjenuli su slavenski prastanovnici prema izumrlom divljem govedu *tur*, rimski *urus*, te i Laszowski navodi da se naziv izvodi iz imenice *tur* (lat. *Bos primigenius*), kojom su nekadašnji Slaveni nazivali velike preživače iz reda bovida ili goveda.¹¹ U Europi se spominju još u 13. stoljeću, a radi se o govedu većim od vola, s velikom glavom, velikim rogovima, bez grive, crnim krznom i debelim vratom.¹² Kod Slavena i Germana bio je vrlo štovana životinja, pa prema tome slavenska riječ *tur* znači bik, bog sunca i oploditelj.¹³ Navedeno svjedoči nam i o postojanju hrastovih šuma na području Turopolja čijim je krčenjem i lovom došlo do nestanka tura u 17. stoljeću. Također, pretpostavlja se da je prebivao u području Turopolja zato što mu je odgovaralo močvarno tlo i ravnica. Danas je govedo tur zadržano kao simbol u grbu grada Velike Gorice, vizualnom identitetu Muzeja Turopolja te kao vječna inspiracija velikogoričkih umjetnika.

Već je spomenuto kako je opseg područja Turopolja varirao u različitim vremenima. Govoreći o Turopolju u tradicionalnom smislu, većini je prva asocijacija na nizinsko područje u neposrednoj blizini Zagreba koje se proteže južno od rijeke Save prema Sisku, gdje ono postupno ulazi u područje Pokuplja. Nizinskom dijelu većina ljudi vjerojatno pridružuje i manji ili veći dio Vukomeričkih gorica.¹⁴ Na sličan način su Vjekoslav Klaić i Dragutin Hirc definirali Turopolje. Klaić je Turopolje smjestio u Posavinu, područje poznato kao prostrana i duga nizina koja se proteže uz rijeku Savu od hrvatsko-kranjske granice do Zemuna. Spominje Turopolje kao drugi dio od pet kotlina¹⁵ (ravnica) koju nazivao Zagrebačkom kotlinom.¹⁶ Hirc je Turopolje opisao i smjestio na sličan način. Također navodi kako je dio Posavine, ali koja je podijeljena u šest većih kotlina, od kojih drugu isto naziva Zagrebačka kotlina, te se ona razdjeljuje na više dijelova.¹⁷

Najcjelovitiji opis Turopolja daje nam se u višesveščanom radu *Povijest Plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane: Zemljopis, narodopis i povijesni prijelom*, koji

¹⁰ Danijel Alerić daje drugačije viđenje podrijetla imena Turopolje u: D. Alerić. „Problem imena predjela Turopolja“. u: Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 25, br. 1 (1999): 19-46. ; Navodi kako je naziv Turopolje hrvatska prilagođenica latinske riječi *praeceptore* ili *preceptor* koja je označavala samostanskog poglavara katoličkog reda ivanovaca koji su u 12. stoljeću imali imovine u Turopolju i samostan u Starom Čiču.

¹¹ B. Dubravica i A. Szabo, *Velikogorički leksikon* (Velika Gorica: Biblioteka "Albatros", 2007.)

¹² E. Laschowski (1910.), 36.

¹³ E. Laschowski (1910.), 38.

¹⁴ M. Klemenčić. „Turopolje uzduž i poprijeko“. u: *Studia lexicographica : časopis za leksikografiju i enciklopedistiku* 15, br. 29 (2021): 142.

¹⁵ Kòtлина označuje duboku prostranu dolinu strmih strana između brjegova ili planina. Obično je uzduž korita rijeke.

¹⁶ V. Klaić, *Prirodni zemljopis Hrvatske* (Zagreb: Matica hrvatska, 1878.): 186-8.

¹⁷ D. Hirc, *Prirodni zemljopis Hrvatske* (Zagreb: Matica hrvatska, 1905.): 603.

obično pripisujemo Emiliju Laszowskom.¹⁸ Autor je Turopolje smjestio u Gornju Posavinu, šire područje koje obuhvaća krajeve uz rijeku Savu, sve od Zagrebačke gore na sjeveru do ušća Une na jugu. Rijeka Sava to područje dijeli na dva dijela, manji dio na desnoj obali rijeke i veći dio na lijevoj obali. Od tih dvaju dijelova Turopolje se nalazi u manjem koje se proteže do Vukomeričkih gorica. Laszowski tako opisano područje naziva *Turopolje u širem smislu*.

Turopolje u užem smislu prostire se u obliku polumjeseca. Počinje od Vrhovlja južno od Dubranca i Gustelnice, zatim ide istočno do Velike Gorice te na jugoistok do Peščenice. Duljina tog luka iznosila bi oko 45 km, dok bi širina bila između 8 i 10 km. U 16. i 17. stoljeću Plemenita općina Turopolje bila je organizirana u dva kotara koji su se sastojali od manjih zajednica sučija (*iudicatus*). Kotari su bili podijeljeni na 13 u *Polju (Campus)* i 8 u *Vrhovlju (Montes S. Catherinae)*. U njih su ulazili sljedeći današnji gradovi i sela: Velika Gorica, Mala Gorica, Kurilovec, Buševac, Pleso, Gornji i Donji Lukavec, Velika Mlaka, Hrašće, Kobilic, Kuče, Donja Lomnica, Rakitovec, Mraclin, Bukovčak, Vukomerić, Cvetković Brdo, Gustelnica, Dubranec, Dragonožec, Prvonožina i Cerovski Vrh. Sve do kraja 16. stoljeća u Turopolju se na kartama nisu mogle pronaći obilježene lokacije. Međutim, godine 1572. u Beču je objavljena karta *Illyricum* Joannesa Sambucusa, na kojoj se nalaze samo iskrivljena imena Lomnice (*Vucowxna*) i Lukavca (*Zukhauaz*).¹⁹

Slika 2. Joannes Sambucus, *Illyricum*, 1572.; detalj

¹⁸ E. Laschowski (1910.)

¹⁹ E. Laschowski (1910.), 7-8.

2.2. Povijest Turopolja

Kao što je već navedeno, naziv Turopolje spominje se relativno kasno u pisanim dokumentima, odnosno tek 1334. godine, ali povijest Turopolja datira puno ranije. Ovo područje naseljeno je još od antičkog doba, a o tome nam svjedoče mnoga mjesta gdje su pronađeni različiti arheološki nalazi. Takav najpoznatiji primjer pronalazimo i na mjestu današnjeg Šćitarjeva za koje nam je poznato da se nekoć tu nalazilo naselje Andautonija, nekadašnji rimski municipij.

Na području Turopolja najraniji zabilježeni stanovnici bili su Iliri, koji su se ovdje zadržali sve do početka 5. stoljeća prije Krista. Ilire potom pokoravaju Kelti, odnosno Gali koji su došli iz Galije, današnje Francuske, te su zauzeli Posavinu i srednje Podunavlje. Na ušću Kupe u rijeku Savu Kelti su sagradili utvrdu Segestiku (Segesta/Segestica), čije je ime grada u rimsko doba promijenjeno u Sisciju, a kasnije u današnji Sisak. Područje današnjeg Turopolja pod vlašću keltskoga plemena zvalo se Skordisci. To se nastavilo sve do 39. godine prije Krista kada prvi rimski imperator Oktavijan Augustus (63. p. n. e. – 14. g.), pobjeđuje Kelte Skordiske i ostale Panonce, te se mjesto Segestika (Siscija) predala i postalo upravno, vojno i civilizacijsko središte. U to vrijeme prolazila je kroz Turopolje rimska cesta od Andautonije do Siscije, a u srednjem vijeku bila je poznata kao *via exercitialis* (vojnička cesta) ili *via Colomani regis* (cesta kralja Kolomana), odnosno *magna via/magna strata* (velika cesta), koja je iz Ugarske preko sjeverozapadne Hrvatske vodila prema moru. Andautonija je danas veoma važan arheološki lokalitet, a osim njega važno nam je manje poznato mjesto Quadrati. Quadrati se nekoć nalazio oko današnjeg Lukavca, te Laszowski spominje profesora Vjekoslava Klaića koji je to mjesto smjestio na svoju povijesnu kartu Hrvatske.²⁰ Od perioda vladavine cara Tita Flavija Vespazijana (79. – 81. g.) do Flavija Valensa (364. – 378. g.), pronađeni su mnogi predmeti poput novčića, alata, ploča i sarkofaga. Arheoloških lokaliteta nalazimo i drugdje, pa tako primjerice pronalazimo tragove rimskih cesta u području današnjih mjesta Donjoj Lomnici, Petrovini, Buševcu, Okuju, Mraclinu i *via antiqua* u Lukavcu.²¹ Godine 1908. na Visokom Brijegu u Velikoj Gorici otkriveno je antičko groblje u kojem su, osim kostura, pronađeni razni predmeti poput nakita, oruđa, posuđa i novčića (najkasnije iz vremena cara Vespazijana). Uz ove nalaze, Laszowski navodi objašnjenje arheologa Viktora Hoffillera, koji

²⁰ Vidi više o rimskom naselju Quadrati u: E. Laschowski (1910.), 39.

²¹ *Arheologija: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, (Velika Gorica, 2005.), 5.

kaže da u tom groblju postoje dokazi triju kulturnih epoha: raniju hallstattsku, ranorimsku i jednu kasniju.²²

Dolaskom Hrvata u 7. stoljeću naseljava se i područje Turopolja u čijem je predjelu zasnovana i mlada hrvatska oblast sa središtem u Sisku (Posavska Hrvatska), gdje je stolovao knez. Područje između rijeke Save, Drave i Kupe do 10. stoljeća bilo je u sastavu jedinstvene hrvatske države. Na tom je području 1093. godine zasnovana Zagrebačka biskupija, gdje je i Turopolje bilo u njezinom sastavu kao dio Zagrebačkog đakonata. Područje Turopolja je zajedno sa Zagrebom dvije godine ranije pripadalo pod vlašću ugarskog kralja. Turopoljci su u to vrijeme pripadali redu koji se zvao *jobagioni* (*jobahiones castri*), red koji je imao svoje posjede na osnovi svog plemenskoga prava (*ratione iuris ipsorum*), a ne kraljevskih povlastica.²³ Stoga, možemo zaključiti da je Turopolje imalo malo bolji pravni status od ostalih u toj oblasti, odnosno svih onih koji su pripadali gradu (*castrum*) Zagrebu.²⁴

Već u drugoj polovici 13. stoljeća spominje se kako je Turopolje bilo organizirano kao samostalna općina, te su 21. lipnja 1278. bila popisana sva običajna prava i slobode Turopoljaca. O tome je ban Nikola I. Gisingovac (1240. – 1299.) objavio svečanu ispravu, poznat i kao najstariji statut turopoljski. Turopoljci su uvijek nastojali da im povlastice potvrde kraljevi i banovi, pa je tako ispravu bana Nikole I. 1279. godine potvrdio kralj Ladislav IV. (1262. – 1290.). Turopoljskim statutom mogli su Turopoljci sami birati svoga županijskog suca, ali nisu bili sasvim slobodni od vlasti slobodnog kraljevskog grada Zagreba. Dakle, u 13. i 14. stoljeću nije Plemenita općina turopoljska bila potpuno samostalna, zato što je sve zakone prije donošenja morao odobriti župan.²⁵

Od 1421. godine sve do povijesne bitke kod Siska 1593. godine, trajale su provale Turaka u Turopolje. Radi toga je Plemenita općina turopoljska između 1474. i 1479. godine podigla drvenu obrambenu utvrdu (kaštel) grad Lukavec gdje su se do 1848. godine čuvali važni dokumenti i održavala spravišća, a zatim se počinju održavati u gradskoj vijećnici u Velikoj Gorici.²⁶ Nakon pada Carigrada 1453. i Bosne 1463. godine provale Turaka bile su dosta česte, a upravo su i ti događaji pogodovali prodoru turske vojske na područje Kraljevine Slavonije, te na kraju i u Turopolje. Sve do kraja 16. stoljeća, njihove su provale bile vrlo učestale, pa je

²² E. Laschowski (1910.), 42.

²³ E. Laschowski (1910.), 46. ; Jobagiō (*mag. jobb = bolji + ágy = krevet*): čovjek boljeg staleža, onaj koji u nekom teritoriju zauzima bolji pravni položaj od drugih.

²⁴ E. Laschowski (1910.), 46-47.

²⁵ E. Laschowski (1910.), 49-50.

²⁶ I. Knezović. „Lukavec prije Lukavca“. u: *Ljetopis Grada Velike Gorice*, br. 4 (2007): 18.

tako i Gazi Hasan-paša Predojević 1551. godine opustošio mjesta poput Petrinje, Siska i Turopolja. Nakon pada Kostajnice 24. kolovoza 1556. godine bilo je najteže, budući da je tada turska vojska prodrla u Turopolje, spalila je brojna sela, te je odvela mnoštvo ljudi u ropstvo. Velika opasnost od Turaka trajala je sve do povijesne bitke kod Siska 22. lipnja 1593. godine, kada je turska vojska konačno poražena.²⁷

Osim Turskih osvajača, često su se Turopoljci bojali i obližnjih velikaša. Turopoljci su se tijekom prvog turskog napada obratili za pomoć gospodaru Medvedgrada Ivanu Tuzu od Laka, bivši slavonski ban. Godine 1478. Tuz im je poslao 12 strijelaca, koji su ostali u Lukavcu i nakon što je neposredna opasnost otklonjena. Kada je kralj Matija Korvin (1458. – 1490.) darovao grad sinu Ivanu Korvinu (1473. – 1504.), problemi s medvedgradskim gospodarima privremeno su se zaustavili, ali u 16. stoljeću Turopoljci su se ponovno sukobili s njima. U 16. stoljeću hrvatski ban Nikola Zrinski (1542. – 1556.) zadaje probleme Turopoljcima, ali u sukobu Turopoljcima pomaže Matija Slatinski koji je imao posjede u Turopolju i ujedno postaje njihov pravni zastupnik. Dana 26. listopada 1553. godine kralj Ferdinand I. (1527. – 1564.) naposljetku je presudio u korist Turopolja, te je tim ugovorom Nikola Zrinski bio dužan turopoljskim plemićima vratiti utvrdu Lukavec te im oprostiti dugove. Ovim ugovorom Turopoljci su dobili ono za što su se borili, a to je potpuna neovisnost od okolnih velikaša. Ugovorom potpisanim 1560. godine pred zagrebačkim Kaptolom, turopoljski su se plemići izborili za prava na svoju imovinu, nasljeđivanje, institucionalno uređenje Turopolja i od tada je zemaljski župan bio jedini predstavnik Turopoljaca.²⁸

Od 1560. godine kada su Turopoljci dobili u posjed grad Lukavec i tijekom 17. stoljeća, bila su napokon mirnija vremena, te su sporovi s velikašima uglavnom završavali u korist Turopoljaca. Novi statut od 1560. potvrdio je 1582. godine kralj Rudolf II. Habsburški (1576. – 1608.), koji je Plemenitoj općini turopoljskoj, u čijem su sastavu 22 *sučije*, dao autonomno uređenje. Godine 1602. kralj Rudolf II. dodijelio je Turopoljcima i gradu Velikoj Gorici sajamska prava²⁹, dok je nove sajamske povlastice dodijelio kralj Franjo II. (1768. – 1835.) tek 1831. godine za Veliku Goricu i Dubranec.³⁰

Zahvaljujući uspješnosti borbe Turopoljaca protiv Turaka, Hrvatski sabor održan u Varaždinu 1702. godine oslobodio ih je od plaćanja svih poreza, što je nedvojbeno dodatno

²⁷ E. Laschowski (1910.), 273-276.

²⁸ E. Laschowski (1910.), 78-79.

²⁹ E. Laschowski (1910.), 81.

³⁰ H. Malčić. „Plemenita općina Turopolje i velikogoričko sajmište 1860.-1899“. u: *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* 47, br. 1-2 (2014): 110. ; O sajamskim pravima vidi više u trećem poglavlju.

doprinijelo prosperitetu Plemenite općine turopoljske. Trideset godina kasnije, točnije 1737. godine, Karlo VI. Habsburški (1685. – 1740.) dodijelio je Plemenitoj općini turopoljskoj pečat i grb te je Općini priznat status *vjerodostojnog mjesta (locus credibilis)*.³¹

Od 1797. do 1813. godine Turopoljci su sudjelovali u ratovima protiv Francuza, te je Turopolje kao i područje Hrvatske južno od rijeke Save, pripalo francuskoj vlasti. Kasnije je Turopolje od 1813. do 1822., zajedno s drugim pokrajinama francuske Ilirije, bilo priključeno Kraljevini Iliriji (austrijska Ilirija), gdje je službeni jezik bio njemački. Ti krajevi vraćeni su pod upravu hrvatskog bana tek 1822. godine.³²

Plemenita općina turopoljska je Zakonom iz 1895. godine dobila status zemljišne zajednice, kojim je propisana nerazdjeljivost nepokretne imovine Plemenite općine. Osim toga, župan Općine dobio je i pravo na sudjelovanje u Hrvatskom saboru. Plemenita općina djelovala je i redovito se sastajala i za vrijeme Kraljevine Jugoslavije. Potpuno je ukinuta poslije Drugog svjetskog rata 1947. godine. Međutim, Plemenita općina turopoljska obnovljena je 7. srpnja 1991. uspostavom Republike Hrvatske.³³ U sljedećem poglavlju bit će više govora o povijesti Plemenite općine Turopolje.

³¹ E. Laschowski (1910.), 84.

³² E. Laschowski (1910.), 84-85.

³³ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. *Turopolje*. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62804>

3. Povijest plemenite općine Turopolje nekoć zvano Zagrebačko polje

U srednjem vijeku i sve do 18. stoljeća područje južno od rijeke Save do Kupe i Vukomeričkih Gorica nazivalo se *Campus Zagrabiensi* (Polje zagrebačko). Iako se naziv *Campus Turouo* spominje u popisu crkava arhidakona Ivana Goričkog (14. stoljeće), naziv *Turopolje* u upotrebi je od 16. stoljeća, te je prevladavao do 18. stoljeća. Temeljeći svoja prava na slobodnom plemenitom posjedu (*plemenštini*) Turopoljci su se stoljećima borili protiv banova i feudalaca za očuvanje svojih privilegija, a hrvatsko-ugarski vladari potvrđuju im plemstvo i izdaju im darovnice. Upravo tako u 13. stoljeću na ovim prostorima formirana je zajednica plemića.

Iz povelje 1225. godine, hercega Bele III. (kasniji kralj Bela IV. ; 1206. – 1270.), izvodi se podrijetlo turopoljskog plemstva, temelj uređenja i razvitka Plemenite općine Turopolje.³⁴ Povelja govori o jednoj turopoljskoj obiteljskoj zadruzi, odnosno braći Budun, Ivanu i Levču, njihovim rođacima te njihovom promaknuću u red kraljevskih službenika, odnosno plemića. Zbog velikih zasluga kralj ih je razriješio od obvezatne službe (pripadnosti) Zagrebačkoj županiji (*castrum Zagrabiense*), i time razriješeni nižih služba, imaju pravo na uživanje u časnom društvu kraljevskih dužnosnika, koristeći se plemićkim slobodama.³⁵ Povelju kralja Bele III. (IV.) potvrdio je kralj Matija Korvin 15. listopada 1466. godine.³⁶

Slika 3. Povelja kralja Bele III. (IV.), 1225.

³⁴ E. Laschowski (1910.), 237-238.

³⁵ E. Laschowski, *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, sv. 1, (Zagreb, 1904.), 1.

³⁶ E. Laschowski (1910.), 57.

Turopoljski plemići nastojali su obraniti ovu povelju i privilegije stečene u 13. stoljeću, tako što su tražili kraljeve potvrde. Također, obrana im je koristila i pri obrani njihovih plemićkih prava i posjeda.

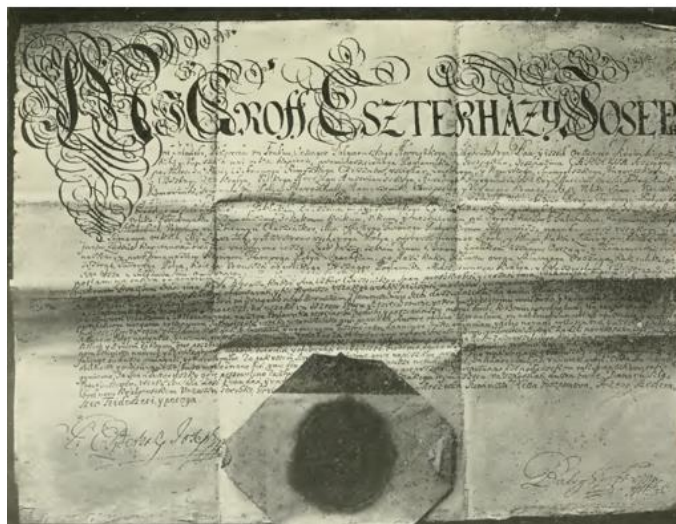
Dana 26. svibnja 1278. na Hrvatskom saboru kojeg je sazvaio ban Nikola, na temelju koje izdaje i svečanu ispravu, Turopoljcima su prvi put popisana običajna prava i povlastice. Na temelju toga, turopoljski jobagioni dobivaju svoju posebnu organizaciju, te se na temelju toga postupno razvio i status Plemenite općine Turopolje (*Universitas nobilium Campi Turopolya*). Međutim, od 13. stoljeća nije se koristio naziv *općina Turopolje* već su se umjesto naziva *Plemenita općina Turopolje* upotrebljavali nazivi *plemeniti jobagioni* i *plemeniti Zagrebačkog polja, Turopolja*.

Godinu dana kasnije, 1279. godine, kralj Ladislav IV. potvrđuje statut Plemenite općine Turopolje, na temelju kojeg su se pozivali svi kraljevi i banovi tijekom povijesti kada su potvrđivali turopoljskim plemićima njihova plemićka prava i slobode. Prema statutu župan turopoljski mogao je biti samo onaj kojeg su priznali svi plemići Turopolja, te se upravo ovo smatra prvim spomenom *spravišća* (skupština, sjednice). Na skupštinama, odnosno spravišćima, obavljali su se svi važni poslovi koji su se ticali Plemenite općine Turopolje. Na spravišćima birali su se župani (*komeši*) i ostali općinski službenici, te su mogli dolaziti svi Turopoljci-plemići, bilo bogati ili siromašni. No, ovaj običaj dovodio je do brojnih nemira, pa tako Lazowski ističe jedan primjer nemira prilikom izbora časnika. Laszowski navodi kako je često probleme kod izbora časnika stvaralo to što su nesposobni i nedostojni ljudi željeli biti časnici, pa su brojnim obećanjima i gozbama znali nagovarati ljude iz turopoljskih sela da njih biraju.³⁷ Zbog toga je 1735. godine ban grof Josip Eszterhazy pozvao turopoljskog župana i donio je „Eszterhazyjev statut“ o izboru činovništva turopoljske općine (*Red iliti nachin restauratie officzerov plemenite obchine Turovoga Polya 1735.*) koji se sastojao od sedam točaka, u kojima je propisana nova regulacija za biranje i obveze župana i drugih izvršnih tijela.³⁸ Sve do kraja 16. stoljeća spravišća su se održavala jednom godišnje, po potrebi i nekoliko puta godišnje, i to na dan Sv. Jurja (23. travnja), a od početka 17. stoljeća na dan Sv. Lucije (13. prosinca). Od 1613. do 1848. godine u gradu Lukavcu održavala su se spravišća i

³⁷ E. Laschowski i J. Barle, *Povijest Plemenite općine Turopolja - Općinske uredbe, povijest crkvi i odnosi nekih crkvenih redova prema općini Turopoljskoj*, sv. 2, (Velika Gorica, 1996.), 9.

³⁸ A. Jembrih, *Tragom turopoljske povijesti* (Velika Gorica, 2014.), 123. ; *Ljetopis grada Velike Gorice*, br. 6, godina VI (Velika Gorica: 2009.), 63.

čuvali su se svi važniji spisi turopoljskog arhiva, a od tada u gradskoj vijećnici (današnji Muzej Turopolja) u Velikoj Gorici.

Slika 4. Statut o izboru činovništva turopoljske općine, ban Josip Eszterhazy, 1735.

Od isprave bana Nikole sve češće se turopoljski jobagioni nazivaju plemićima, a župa Turovo polje se u mnogim ispravama sve učestalije naziva zajednicom plemića, odnosno plemenitom općinom (*communitas nobilium*).

Dana 9. veljače 1436. godine, kralj Sigmund Luksemburški (1368. – 1437.) također je potvrdio plemićka prava turopoljskim plemićima, pozivajući se na ispravu kralja Bele III. (IV.) i bana Nikole. Ispravom iz 4. prosinca 1524. godine, kralj Ludovik II. (1506. – 1526.) riješio je zadnje dileme o plemićkim pravima. U sporu koji je trajao deset godina između turopoljskih plemića i markiza Jurja Brandenburškog u vezi s vlasništvom nad gradom Lukavcem, kralj Ludovik II. naredio je Istvanu Verböczyju (oko 1458. – 1541.), svojevremeno najuglednijem ugarskom pravniku i zakonodavcu, da istraži stare povelje i isprave kako bi provjerio valjanost plemstva Turopoljaca. Detaljnim proučavanjem kraljevskih povelja, s posebnim osvrtom na ispravu bana Nikole, utvrdio je kako su Turopoljci pravi plemići.³⁹

U doba Napoleonovih Ilirskih provincija ukinuta je stara turopoljska općinska uprava, a obnovljena je 1813. godine. Za hrvatskog narodnog preporoda i ukidanja kmetstva, odnosno dolaskom novog sustava, 1848. godine turopoljsko plemstvo je razjedinjeno. Dio plemstva koji je zastupao mađarske interese u kojima su zahtijevali jamstva da će njihova staleška prava biti

³⁹ E. Laschowski, *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, sv. 2, (Zagreb, 1905.), 528, 531. i 532.

očuvana, unatoč novom dobu koje donosi ukidanje kmetstva i novih odnosa. Drugi dio zastupao je bana Josipa Jelačića (1801. – 1859.), podržavajući njegovu viziju Hrvatske.⁴⁰ Naputkom kraljevske dvorske kancelarije za Hrvatsku i Slavoniju od 1861. godine naslova *O privremenom uređenju municipija u ovih kraljevinah*, u općinu Turopolje ubrajaju se svi stanovnici, uključujući i one koji prije zbog svog podrijetla nisu imali političkih prava.⁴¹ Zakonom o uređenju plemenite općine turopoljske od 15. ožujka 1895. godine, općina postaje zemljišnom zajednicom s posebnom odredbom o nerazdjeljivosti nepokretne imovine Plemenite općine. Prema ovom zakonu, prestaje izbor župana svake godine, već se bira na deset godina. Plemenita općina Turopolje je na temelju ovog zakona djelovala za vrijeme Kraljevine Jugoslavije.⁴²

Zakonom o proglašenju imovine zemljišnih i njima sličnih zajednica te krajiških imovnih općina općenarodnom imovinom 19. travnja 1947. godine, koji je donio Sabor NRH, ukinuto je višestoljetno djelovanje Plemenite općine Turopolje.

Od 1989. do 1990. godine počeli se su razvijati nacionalni osjećaji i volja za očuvanjem nacionalne neovisnosti. O inicijativi obnove Plemenite općine turopoljske svjedoči nam dokument od 13. studenog 1989. godine *Zaključak sjednice Zagovaračkog odbora za osnivanje Ogranka HSLS-a Velika Gorica*. Glavni nositelj inicijative bio je Zdravko pl. Lučić, koji je dvije godine kasnije izabran i za obnoviteljskog župana Plemenite općine. Obnova je započeta kao obnova tradicije Turopoljskog spravišća, a iako je pokrenuta kao politički i propagandni čin, izvedena je kao kulturni događaj, prikazujući zaboravljene i zabranjivane tradicije. U početku se o pravno-vlasničkoj obnovi krenulo bez ideje, a na drugom Turopoljskom spravišću 1990. godine predan je prijedlog potpune organizacijske obnove. U siječnju 1991. godine krenule su pripreme za obnovu, te je na sastanku *Inicijativnog odbora za obnovu Bratstva* zaključeno da se u svim sućijama osnuju inicijativni odbori za njihove obnove. Osim sućija, izrađen je statut i napisana *Povelja turopoljskog bratstva* koja se čita na svakom spravišću.⁴³

Dana 7. srpnja 1991. pod pokroviteljstvom Sabora Republike Hrvatske, u nazočnosti potpredsjednika Vladimira Šeksa i Stjepana Sulimanca, održano je obnoviteljsko spravišće u

⁴⁰ E. Laschowski (1910.), 271-72.

⁴¹ E. Laschowski (1910.), 228.

⁴² E. Laschowski (1910.), 232-233.

⁴³ Z. Lučić. „Značenje i svrha obnove turopoljske pasmine svinja, povijesne i kulturno-socijalne naznake“, u: *Turopoljska svinja - autohtona hrvatska pasmina*, ur. Marija Đikić i Ivan Jurić (Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska, 2002), 86.

vijećnici Turopoljskom gradu u Velikoj Gorici (danas Muzej Turopolja) u kojem je obnovljeno turopoljsko bratstvo, odnosno, Plemenita općina turopoljska.⁴⁴

3.1. Pečat i grb Plemenite općine Turopolje

Plemenita općina turopoljska dobila je viši javno-pravni značaj kada joj Karlo III. 1737. godine dodjeljuje pečat i grb, te je tim povodom izrađen i srebrni pečat.⁴⁵ Službeni dokumenti se više ne pečate županovim privatnim pečatom, te je tako Plemenitoj općini priznat autoritet vjerodostojnog mjesta kakvima su uz kraljevsku i bansku kancelariju imali crkveni kaptoli. Turopoljske dokumente više nisu trebali potvrđivati oni s višom razinom vjerodostojnosti, što Plemenitoj općini daje najistaknutiji i najutjecajniji status u Zagrebačkoj županiji, te odgovarajuću važnost u hrvatskom i ugarskom saboru.

Što se tiče grba, grb se sastoji od modrog štita sa ovalnom kulom grada Lukavca u sredini, a kulu štite dva vojnika u crvenoj odori. Iz dvaju prozora kule vire dva topa, te na kuli je ruka koja drži isukanu sablju. Okruženo je polumjesecom i s tri šesterokrake zvijezde. Na vrhu štita je okrunjena kaciga na kojoj stoji okrunjeni orao sa zastavama Hrvatske i Slavonije u svojim kandžama.

Slika 5. Grb Plemenite općine turopoljske, podijeljen po kralju Karlu III. 1737. godine

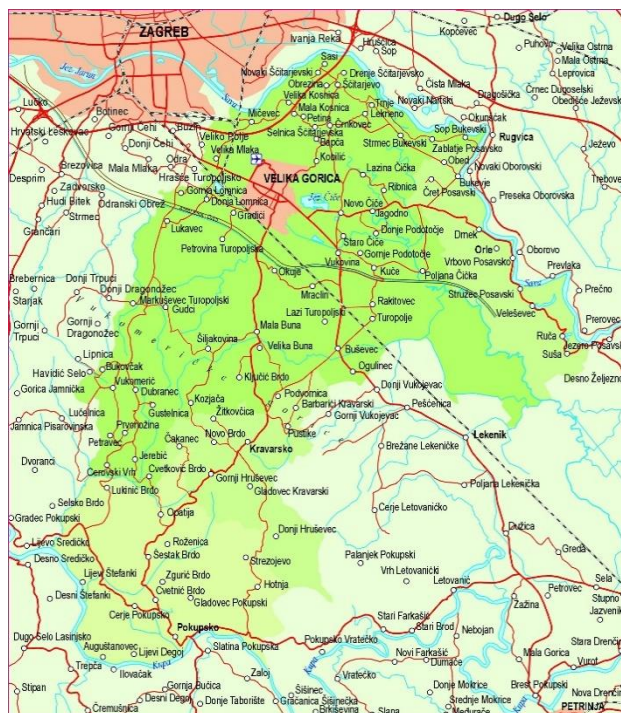
Slika 6. Pečat Plemenite općine turopoljske

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ E. Laschowski (1910.), 84.

4. Grad Velika Gorica (*Nagh Gorycza*)

Velika Gorica je kao najveći i najznačajniji grad Zagrebačke županije, prema veličini i broju stanovništva, smještena u nizinskom dijelu Turopolja, jugoistočno od grada Zagreba, na rubu brežuljkastog dijela Vukomeričkih gorica. Središte je gradskoga upravnog područja Grada Velike Gorice, koje se od rijeke Save na sjeveroistoku i rijeke Kupe na jugozapadu, prostire na ukupnoj površini od 566 četvornih kilometara, u čijem je sklopu ukupno 58 naselja.

Slika 7. Karta šireg velikogoričkog područja

4.1. Povijest grada Velike Gorice

Povijest grada Velike Gorice do 20. stoljeća zapravo je povijest Turopolja i Plemenite općine turopoljske. Vezana je uz dolazak Hrvata u plodno područje Turopolja na prijelazu iz 6. u 7. stoljeće, zatim uz osnutak župe Turovo polje, te uz utemeljenje Plemenite općine turopoljske, koja je prethodila današnjem ustrojstvu i nazivu grada Velika Gorica. Povlaštena Plemenita općina administrativno je područje, odnosno područje koje je steklo poseban status samouprave zahvaljujući dobroj organizaciji lokalnih plemića. Na povijesnim i političkim kartama prvi put se grad spominje kao sjedište župe 1228. godine.⁴⁶ Od tada do danas ima

⁴⁶ E. Laschowski (1908.), 4.

burnu povijest u širim i užim okvirima. Od turskih provala, preko borbi s velikašima, pregovora s banovima i kraljevima, do lokalnih i svjetskih ratova koji su grad činili dijelom različitih država i državnih uređenja, kako Velika Gorica tako i Turopolje mijenjali su se, ali su uvijek ostajali svoji.

Na području Velike Gorice pronalazimo tragove naseljenosti nestalih civilizacija o kojima nam već iz razdoblja neolitika (6. – 5. tisućljeća p. n. e.) svjedoče prve zemuničke nastambe stočara i zemljoradnika u Gradišću pored Starog Čiča.⁴⁷ Međutim, tek 1228. godine Velika Gorica se spominje u pisanom dokumentu kao sjedište župe Turovo polje. U starim spisima naziv grada poznat je pod nazivima Gorica, Gorycha, Goricza Maior, Naagy Goricza, Gorycha beata virginis i Gorycha sanctae Mariae virginis. Pretpostavlja se da je naziv Grada Velika Gorica izvedenica riječi *gorice*, što u kajkavskom govoru znači šume ili vinogradi, kojih je na ovom području bilo mnogo, pa otuda i sam naziv.⁴⁸ Kao i kod većine naselja, nastanak i razvoj Velike Gorice vezan je uz crkvu, a u ovom slučaju uz crkvu Navještenja Blažene Djevice Marije koja se u nadbiskupskim spisima spominje od 1334. godine. Veliku Goricu tada je činilo svega nekoliko kuća i poljoprivrednih imanja izgrađenih oko crkve.⁴⁹

Sve do 16. stoljeća nemamo osobitih vijesti o Velikoj Gorici, osim da je bila sjedištem župe Blažene Djevice Marije i da je kroz grad prolazilo više cesta, a jedna od njih i do grada Zagreba. Znatna stečevina selu Velikoj Gorici bilo je sajamsko pravo koje je poveljom kralja Rudolfa II. podijelio županu plemića turopoljskog polja Ivanu Poglediću 29. ožujka 1602. godine. Tom privilegijom Velika Gorica stekla je dozvolu za održavanje četiri godišnjih sajma (*Svečnički* (*Sviječnički*), *Telovski* (*Tijelovski*), *Angelski* (*Anđelski*) i *Matejevski* (*Matejski*) i tjednih sajmova koji su se održavali svake nedjelje pokraj crkve Blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici, a kasnije utorkom. Kasnije se broj godišnjih sajamskih prava povećavao, pa tako je peti *Filipovski* godišnji sajam osnovan između 1602. i 1645. godine, poveljom kralja Ferdinanda III. od 18. lipnja 1649. godine odobreno i održavanje šestog *Lovrečkog* godišnjeg sajma, poveljom Franje I. od 26. studenog 1831. *Lucinjski* (*Lucijski*) i *Terezinski* (*Terezijski*), od 25. svibnja 1868. *Josipovski*, od 9. lipnja 1882. *Magdalenski* i *Novoletni* (*Novogodišnji*), te od 20. listopada 1884. *Imbrijevijski* (*Imbrijski*) godišnji sajam.⁵⁰

⁴⁷ Gorica.hr, *Povijest*, URL: <http://www.gorica.hr/povijest/>

⁴⁸ V. Huzjak (1974.), 129.

⁴⁹ E. Laschowski (1910.), 392.

⁵⁰ Vidi više u: H. Malčić. „Plemenita općina turopoljska i velikogoričko sajmište 1860. – 1899.“. u: *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* 47, br. 1-2 (2014): 107-126.

Dobivanjem sajamskog prava i razvojem trgovine, započeo je razvoj Velike Gorice, te je tako polako postajala središtem života turopoljskoga. Prema tome se već 1614. godine započinje s gradnjom i općinske kuće (današnje zgrade Muzeja Turopolja). Grad se počeo razvijati oko općinske kuće, crkve B. D. M. i trga na kojem su se održavali sajmovi. Prva škola u Velikoj Gorici osnovana je 1617. godine. Iako su po kraljevoj naredbi sva djeca morala ići u školu, to nije ostvareno, a bez razvoja kulture i pismenosti razvoj Velike Gorice je stagnirao, pa se 1667. godine Velika Gorica spominje samo sa 17 kuća, dok 1773. godine samo s 13 kuća.⁵¹ Tako je bilo sve do 1831. godine kada Velika Gorica dobiva pravo na još dva već spomenuta sajma (*Lucinjski i Terezinski*).

Tek kada su se političke strasti počele smirivati u drugoj polovici 19. stoljeća, došlo je do velikog razvoja na području Turopolja. Sva turopoljska naselja i dalje su svoj opstanak temeljila na seoskom gospodarstvu, jedino se Velika Gorica isticala kao trgovačko mjesto, a status trgovišta bila je prva razina ispod statusa grada. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća Velika Gorica doživljava snažniji gospodarski razvoj, kada se područja oko glavnih trgova postepeno urbaniziraju i izgrađuju. Stari trg ispred gradske vijećnice i crkve B. D. M. nazivao se *Konjski trg* zbog trgovine konjima, dok se današnji Trg kralja Tomislava nazivao *Marvinski trg* zbog tržnice sa stokom.⁵² Bogati trgovci počinju graditi niz kuća koje su činile središte Velike Gorice kao naselja.

Slika 8. Prva katastarsku izmjera sjeverne Hrvatske, izradila austrijska uprava, 1861.; detalj područja Velike Gorice

⁵¹ E. Laschowski (1910.), 396-397.

⁵² P. Puhmajer i dr., *Arhitektura Velike Gorice*, (Velika Gorica, 2005.), 29.

Ubrzanom razvoju Grada pridonijela je i izgradnja željezničke pruge na relaciji Zidani Most - Zagreb - Velika Gorica – Sisak (Galdovo) 1862. godine (*južna željeznica*), te ranije uspostavljen cestovni promet od Zagreba do Siska, što je označavalo prometnu vezu između Velike Gorice i dvaju velikih gradova. Međutim, željeznička stanica nije bila smještena u središtu sela, već južnije, gdje se i danas nalazi.⁵³ Budući da je tako udaljena, bila je tada široj populaciji od male koristi i nikada nije mogla postati važno lokalno prometno čvorište. Sve dok Velikom Goricom nije počela voziti Kojnača (konjski tramvaj), koja je sagrađena nakon prvog svjetskog rata, željeznica je bila od malog značaja budući da je Kojnača povezivala željezničku stanicu sa centrom grada i industrijskim objektima izvan grada. Tada podignuta kolodvorska zgrada bila je tipičan inženjerski projekt Društva južnih željeznica koje je upravljalo prugom.

Slika 9. Željeznička postaja u Velikoj Gorici na staroj razglednici, snimljeno prije 1918.

Prateći politički i teritorijalni ustroj Velike Gorice od 19. stoljeća do danas, Velika Gorica je kroz to vrijeme mijenjala svoj status: kotar, općina, mjesni odbor, grad. Najprije je do 1967. godine bila poznata kao područje zvano kotar, a nakon toga općina Velika Gorica. Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1990. godine nastao je teritorijalni ustroj prema kojem je područje Velike Gorice administrativno i upravno bilo u sastavu grada Zagreba od 1990. do 1995. godine. Redefiniranjem, Velika Gorica je tek 1995. godine dobila status upravnog (administrativnog) grada s tri novoosnovane općine (Kravarsko, Pokupsko, i Orle).⁵⁴ Također, vrijedi napomenuti da se pojam *Grad Velika Gorica* odnosi na područje gradske općine sa

⁵³ P. Puhmajer (2005.), 25.

⁵⁴ Gorica.hr, *Povijest*.

središtem u Velikoj Gorici, uključujući 58 naselja, što se razlikuje od pojma *grad Velika Gorica* koji se odnosi na gradsko naselje Velika Gorica.

Nakon Drugog svjetskog rata (1941. – 1945.), pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije, novoizabrana vlada uspostavila je vlastite lokalne vlasti u svim turopoljskim selima, čije je djelovanje obuhvaćalo nadležnost i ukidanje Plemenite općine Turopoljske 1947. godine. Razvoj i rast Grada prekinuo je rat, nakon kojeg je većina naselja doživjela intenzivnu obnovu i izgradnju, pogotovo od 1970-ih godina do danas, a Velika Gorica postaje satelitski grad zagrebačkog prstena.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Velikoj Gorici i okolnim mjestima živjelo je 63.517 stanovnika, a u području grada bez naselja 31.553 stanovnika.⁵⁵ Novim popisom stanovništva 2021. godine, pokazalo se kako grad Velika Gorica sa naseljima ima ukupno 61.198 stanovnika, dok bez okolnih naselja 30.086. Kao što vidimo, danas u Gradu Velika Gorica živi 2.319 manje stanovnika nego prije deset godina (3,65%).⁵⁶

⁵⁵ Državni zavod za statistiku, *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*, URL: <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm>

⁵⁶ Popis2021.hr, *Rezultati Popisa 2021.*, URL: <https://popis2021.hr>

5. Doba historicizma u arhitekturi

Kao i svako razdoblje povijesti umjetnosti, historicizam (*njem.* Historizismus, *franc.* historicisme) je teško kronološki odrediti. U užem smislu historicizam obuhvaća drugu polovicu 19. stoljeća, dok u širem smislu može obuhvatiti period od Francuske revolucije 1789. godine do Prvog svjetskog rata, što znači da je u začecima bio pomiješan s klasicizmom, a početkom 20. stoljeća koegzistira sa secesijom i modernom.⁵⁷ Kako se historicizam javljao u različitim varijantama u različitim dijelovima Europe, njegova podjela na podrazdoblja također je varirala od zemlje do zemlje. Primjerice, tako se bečki historicizam dijelio na romantični, strogi i kasni, a zagrebački se opisuje kao romantični rani, zreli i kasni historicizam.⁵⁸

Za vrijeme 19. stoljeća dolazi do promjene u društvu, dolazi do razvoja znanstvene misli i humanističkih znanosti, industrijalizacije i razvoja gradova, te jačanja građanske svijesti. Ubrzani razvoj gradova zahtijeva i potrebu za novim urbanističkim i arhitektonskim rješenjima, te su upravo najbrojnija historicistička djela ostvarena u arhitekturi. Tijekom stoljeća arhitekti su se školovali na akademijama, gdje su proučavali povijest arhitekture. Prilikom restauratorskih zahvata i projektiranja okreću se oponašanju prethodnih stilskih razdoblja, prilagođavaju poznate elemente novom vremenu, te su tako stvarali stilove koji su nam poznati s predmetkom *neo-* (neogotika, neorenesansa, neobarok, neoromanika).⁵⁹

Ključno za razvoj historicizma bilo je zanimanje za prošlost, te su njegovi temelji bili satkani na idejama klasicizma i snažnom interesu za antičku arhitekturu, iako su se Francuska i Njemačka okrenule razdoblju gotike. Prilikom projektiranja objekata koji naglašavaju urbanizam, arhitekti se osvrću na preuzimanje renesansnih i baroknih stilskih elementa, a ponekada i klasicističkih. U razdoblju romantičnog historicizma najčešće su inspirirani romanikom i gotikom te renesansom i orijentalnim stilovima, dok su se u razdoblju strogog historicizma okrenuli neorenesansi, baroku i klasičnim stilovima. Kasni historicizam je prevladavao na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, kojeg karakteriziraju neobarok, neorokoko te secesija.

⁵⁷ Ivo Maroević, „Arhitektura histori(c)i(z)ma“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845-1900/ Arhitektura i urbanizam* (Rijeka: Moderna galerija Rijeka - muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002), 12.

⁵⁸ *Ibid.*, 30.

⁵⁹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. *Historicizam*. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=25760>

5.1. Arhitektura historicizma u Hrvatskoj

Doba historicizma vrijeme je prijelaza hrvatskih zemalja iz kasnofeudalnog u organizirano građansko društvo. Dana 20. prosinca 1859. godine, carskim patentom uvedena je sloboda obrta, koja je bila ključna za razvoj manufakture i industrijske proizvodnje u mnogim zemljama Monarhije. Međutim, 1872. godine u Hrvatskoj su cehovske obrtničke udruge konačno ukinute, a njihovu će ulogu donekle preuzeti trgovačko-obrtničke komore. Sve to usporavalo je industrijalizaciju naše zemlje.

U okviru druge polovice 19. stoljeća, od pada Venecije 1797. do raspada Habsburške Monarhije 1918. godine, odvija se kulturno-povijesni proces objedinjavanja hrvatskog teritorija kojeg su primirja i nagodbe fragmentarno objedinjavale i razdvajale.⁶⁰

Položaj Hrvatske u Habsburškoj Monarhiji, nakon revolucije 1848 - 1849. godine, nije se bitno promijenio. Iako je hrvatska vojska predvođena banom Jelačićem odigrala ključnu ulogu u gušenju revolucija u Beču i ustanka u Ugarskoj, novi apsolutistički poredak predvođen ministrom Alexandrom Bachom (Loosdorf, 1813. - Schöngrabern, 1893.) spriječio je državu u postizanju većeg stupnja osamostaljivanja unutar Monarhije. Ni nakon 1860. godine i obnove ustavnosti, stanje se nije bitno promijenilo. Tijekom sedmogodišnjih pregovora između Pešte i Beča o budućem ustrojstvu države, Zagreb je neprestano manevrirao između dviju strana kako bi postigao što veću neovisnost Hrvatske.⁶¹ Prema nagodbi iz 1867. godine habsburške su zemlje administrativno podijeljene u dvije udružene države; na Austrijsku monarhiju, njemačkog govornog područja, koje uključuje Češku, Austriju, Šlesku, Moravsku, Bukovinu, Galiciju, Sloveniju, Istru i Dalmaciju, te Mađarsko Kraljevstvo koje je uključivalo Hrvatsku, Slavoniju, Transilvaniju i druge povijesne zemlje pod krunom sv. Stjepana. Tek nagodbom Austro-Ugarske i dualizacije Monarhije, Hrvatska potpada pod upravu Pešte, ali Hrvatsko-ugarskom nagodbom 1868. godine dobiva djelomičnu autonomiju. Ugarska je dobila grad Rijeku i izlaz na more, a Hrvatskoj je dopušteno samostalno upravljanje unutarnjom upravom, školstvom i sudstvom sa svojim narodnim jezikom kao službenim. To je uvelike pridonijelo jačanju nacionalne svijesti i u određenoj mjeri osamostaljivanju čemu je pridruženo i priključenje Vojne krajine ostatku hrvatskog teritorija 1881. godine.⁶²

⁶⁰ Dragan Damjanović, *Bečka Akademija likovnih umjetnosti i hrvatska arhitektura historicizma. Hrvatski učenici Friedricha von Schmidta* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2011), 9.

⁶¹ D. Damjanović (2011.), 9.

⁶² Darja Radović Mahečić, „Urbanizam i arhitektura 19. stoljeća u kontinentalnoj Hrvatskoj“, u: *Hrvatska umjetnost*, ur. Milan Pelc (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2007), 463.

U drugoj polovini 19. stoljeća hrvatski narod, kao i svi drugi narodi unutar Monarhije, doživljava razdoblje snažnog kulturnog i gospodarskog razvoja (*Gründerzeit*). Kao najjače središte prvo se razvija glavni grad Zagreb koji doživljava snažan gospodarski, demografski i kulturni rast. Postao je središtem brojnih institucija, od Akademija, Sveučilišta, brojnih kulturnih, umjetničkih i gospodarskih društava. Porast stanovništva i osnivanje institucija prati snažna građevinska aktivnost. Osim Zagreba, među većim gradovima ističu se još Varaždin, Sušak, Karlovac i Osijek. Međutim, ni po gospodarskoj snazi ni po broju stanovnika nisu usporedivi s glavnim gradom Zagrebom.⁶³

U hrvatskoj arhitekturi historicizam se javlja puno kasnije nego li u Beču i drugim važnijim centrima Monarhije (Prag, Budimpešta), zbog određenih gospodarskih i kulturnih uvjeta te perifernog položaja zemlje. U prvoj polovici 19. stoljeća realizirani su prvi značajni primjeri romantičke, neogotičke i *Rundbogenstil* arhitekture (neogotički dvorac Trakošćan, *Rundbogenstil* zgrada današnjeg rektorata Sveučilišta u Zagrebu i rimokatolička crkva u Molvama). Međutim, ove građevine više su iznimka nego neka pravila.

Uloga bečke akademije likovnih umjetnosti u povijesti arhitekture druge polovice 19. stoljeća u cijeloj Austro-Ugarskoj bila je velika. Većina arhitekata koji su se na ovoj instituciji školovali ili doškolovali, postali su vodeći teoretičari, projektanti i povjesničari arhitekture u mnogim gradovima srednje Europe, ne samo unutar Monarhije nego i izvan nje (Rumunjska, Bugarska, Njemačka). Posebnu ulogu u tom procesu imao je njemački arhitekt historicizma, Friedrich von Schmidt. Iako su ga u Beču isprva podcjenjivali, rad na Akademiji omogućio mu je da se brzo afirmira u društvu. Sve do dolaska Schmidta i njegovih učenika, u Hrvatskom području povremeno se primjenjivala neogotika, a u sakralnoj arhitekturi, prevladavao je *Rundbogenstil* i barokni klasicizam. Tek doseljnjem Hermana Bolléa 1887. godine i povratkom Janka Holjaca, Martina Pilara i Josipa Vancaša u prvoj polovini 1880-ih godina, situacija se počinje bitno mijenjati.⁶⁴ Među njima, središnja figura arhitekata visokog i kasnog historicizma u Hrvatskoj bio je Bollé, čiji historicizam je historiziran, pogotovo u obnovi zagrebačke katedrale. Tijekom Bolléova boravka u Beču 1870-ih godina, u njegovim crkvama, osobito neogotičkim, bilo restauracija ili novogradnja, formalnim repertoarom utjelovljavao je nazore visokog historicizma koji je karakterističan ka ideji jedinstvu i čistoći stila. Krajem 19. stoljeća kod Bolléa se uočava postupno udaljšavanje od Schmidtova naslijeđa te preuzima

⁶³ D. Damjanović (2011.), 9.

⁶⁴ Ibid., 9-10.

elemente kasnog historicizma. U svojim intervencijama sada teži ka ekstravaganciji građevina, dekorativnije su, raskošnije i prostorno složenije.⁶⁵

U bogatoj arhitektonskoj djelatnosti sjeverne Hrvatske prisutan je utjecaj podunavskoga, osobito bečkog historicizma, u Kvarneru i Istri, budimpeštanski historicizam, te u Dalmaciji s jakom klasicističkom tradicijom, pronalazimo poneki važniji arhitektonski spomenik stranih ili domaćih arhitekata. Historicizam u Hrvatskoj obilježen je izgradnjom triju velikih sakralnih objekata: neoromanička Katedrala Sv. Petra u Đakovu (Karl Roesner i Friedrich von Schmidt, 1882.), monumentalna Župna crkva Sv. Petra i Pavla u Osijeku (Franz Langenberg, 1894. – 1900.) i neogotička obnova zagrebačke katedrale (Hermann Bollé, 1880. – 1902.).

5.2. Historicistička arhitektura u Velikoj Gorici

Snažniji gospodarski razvoj krajem 19. stoljeća, osim pomaka u gradnji novih kuća i zgrada u Velikoj Gorici, značio je brigu za javne potrebe i općem načinu života koji biva srodniji urbanijem odnosu prema društvenoj i fizičkoj okolini. Tome je nedvojbeno pridonio i porast broja stanovnika. Godine 1880. u Velikoj Gorici živjelo je 672 stanovnika, dok je u Maloj Gorici bilo još 272 stanovnika. Oba sela su se povećala za 50% u odnosu na sredinu stoljeća. Sve do 20. stoljeće nastavit će se trend porasta stanovništva za dvjestotinjak po desetljeću.

Iako se o Velikoj Gorici u to vrijeme nije moglo govoriti kao o gradu, budući da je još bila samo mjesto i trgovište, intenzitet društvenog života također je porastao u odnosu na prijašnja vremena, a zapravo je društveni život bio prvi korak prema urbanizaciji. Prve važnije naznake arhitekture historicizma u Velikoj Gorici su iz 1887. godine kada je podignuta prva čitaonica.⁶⁶ To je bila katnica s visokim prizemljem i velikim izduženim prozorima. Za čitaonicu usmjerenu prema sjeveru bila je važna dovoljna svjetlost, putem koje se ispunila funkcionalnost zgrade, sa skromnim dekorativnim historicističkim pročeljem bez jasnih stilskih oznaka. Izgradnja čitaonice je u urbanističkom smislu značila popunjavanje južne vizure središnjeg trga, koji tada još nije bio arhitektonski definiran.

Devedesetih godina 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća u Velikoj Gorici primjetan je zamah javne i privatne izgradnje prema urbanističkim propisima važećih za trgovišta. Sve građevine započinju dobivati reprezentativna pročelja, te se po prvi put imena nekih graditelja

⁶⁵ Ibid., 13.

⁶⁶ P. Puhmajer (2005.), 32.

počinju isticati. Tako je Kosta Tomac (Sisak, 1854. – 1945.) bio nadležni civilni inženjer za velikogoričko područje u Sisku, odnosno, nadzirao je izgradnju svih važnijih objekata u Velikoj Gorici, za koje je većinom i izradio nacрте.⁶⁷ U kontekstu historicističke arhitekture Tomac nam je iznimno značajan budući da projekt njegove nadogradnje gradske vijećnice (današnja zgrada Muzeja Turopolja) iz 1891. godine predstavlja značajni projekt historicizma u Turopolju, koji će se temeljito analizirati u poglavlju 6.5.

Najpoznatiji velikogorički arhitekt s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća je Nikola Hribar (Velika Gorica, 1867. – Zagreb, 1957.), lokalni poduzetnik koji je studirao arhitekturu u Beču ili Grazu. Od oca Janka Hribara preuzeo je građevinske poslove u Plemenitoj općini turopoljskoj te od početka devedesetih, graditelj je svih važnijih građevina u Turopolju i Velikoj Gorici. Neke je izveo prema nacrtima Koste Tomca, koji mu je bio stručni nadzornik za javne zgrade, a neke je sam projektirao. Hribar je, koliko se čini, samostalno projektirao većinu seoskih škola u Turopolju i privatne kuće u Velikoj Gorici.⁶⁸ Jedan od projekata Nikole Hribara, pod nadzorom Tomca, bila je izgradnja nove zgrade Kotarskog suda. Godine 1894. gradi se zgrada koja dobiva izrazito dekorativno neorenesansno pročelje, koju možemo smatrati najvažnijim primjerom turopoljske profane historicističke arhitekture. Na pročelju se nalaze tri rizalita koji su zaključeni zabatima, središnji je manji i obuhvaća jednu prozorsku os s ulazom i prozorom na katu, dok su dva bočna veća i svaki obuhvaća po dvije osi. Pročelje je rustificirano, dok prozori imaju jake profilacije.⁶⁹

Slika 10. Zgrada kotarskog suda (danas općinski sud)

⁶⁷ P. Puhmajer (2005.), 33.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ P. Puhmajer (2005.), 39.

Kao vrijedan primjer historicističke sakralne arhitekture kontinentalne Hrvatske i Velike Gorice svakako se izdvaja župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije. Crkva, koja se nalazi na zapadnoj strani parka zajedno s današnjom zgradom Muzeja Turopolja, sagrađena je u 17. stoljeću te je tijekom 18. stoljeća više puta obnovljena. Nakon potresa 1880. godine, stanje crkve je bilo toliko loše da je 1887. godine predloženo njezino rušenje i izgradnja novije prostranije crkve na istome mjestu.⁷⁰ Tada je Herman Bollé prvi put došao u kontakt s Velikom Goricom. Ipak, Bolléov neimenovani zamjenik bio je član odbora koji je pregledao crkvu 1887. godine i zaključio da je crkva dovoljno velika i u dovoljno dobrom stanju, te da izgradnja nove nije potrebna.⁷¹ Prema tome, Bollé kreće u restauraciju velikogoričke crkve u duhu historicizma, odnosno neoromanike i neogotike. Na sredini glavnog pročelja podignut je zvonik s pravokutnim donjim i poligonalnim gornjim dijelom. Ulazni portal oponaša srednjovjekovne romaničko-gotičke portale, a ulazni luk je polukružni i omeđen je kompozitnim pilastrima. Završni vijenac cijelom je dužinom ukrašen patuljastim arkadama, tipičnim romaničkim elementom. Motiv puškarnica koji se pojavljuje na bočnim stranama zvonika vezan je uz srednjovjekovnu tradiciju na koju se poziva Bollé, ali ovdje nemaju obrambenu funkciju kao u srednjem vijeku. Iako je zadržana stara koncepcija crkve, Bollé uvodi nove elemente koji stvaraju dojam nagomilavanja, koje je tipično za historicizam.

Slika 11. Župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije, 1893.

⁷⁰ D. Damjanović, „Problemi neoromaničkoga opusa Hermana Bolléa“. *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 20, br. 2 (2012): 273.

⁷¹ P. Puhmajer (2005.), 38.

O izgradnji privatnih kuća uz staru cestu (danas Zagrebačka cesta) u Velikoj Gorici ima malo podataka, međutim vrijedi spomenuti da su brojne visoke prizemnice i katnice, u kojima su živjele imućnije obitelji, imale pročelja ukrašena u duhu historicizma. Neke od tih privatnih kuća još su postojeće. U oblikovanju je prevladavao neoklasicizam, koji karakteriziraju biljni ukrasni ornamenti, stilizirana rustika, pravokutno oblikovani zubci ispod vijenaca i slično. Međutim, s povijesno-umjetničkog stajališta, Petar Puhmajer navodi kako se ovdje radi „...o nekoj formi stilske retardacije historicističkih oblika.”⁷²

Drugo desetljeće 20. stoljeća i Prvi svjetski rat doveli su do postupnog osiromašenja Turopolja i Velike Gorice, pa su tadašnja graditeljska dostignuća znatno slabija nego li u prethodna dva desetljeća.

Historicizam, koji se javlja krajem 19. stoljeća, zadržao se u velikogoričkoj arhitekturi sve do Drugog svjetskog rata. Nedvojbeno je kako je historicistička izgradnja, od kojih kao značajne primjere izdvajamo zgradu Kotarskog suda (danas Općinski sud), zgradu Prve hrvatske štedionice (danas Područni ured za katastar), zgradu Kotarske bolnice, župnu crkvu Navještenja Blažene Djevice Marije, pa tako i zgradu bivše Plemenite općine turopoljske, doprinijela prijelazu Grada iz trgovišta u urbanu cjelinu. Upravo je i početak razvoja Grada, koji je započeo u današnjoj gradskoj četvrti Stari grad u 17. stoljeću oko Općinskog suda, crkve N. B. D. M. i glavnoga trga, na neki način ustanovio pojavu najznačajnijih historicističkih građevina u ovome gradu. Iako dolazi do preklapanja više neostilova historicizma na jednom području, takva suprotnost i mješovitost stilova između jednostavnosti i dekorativnosti ne narušava ambijent prostora, već se relativno uklapaju u ostatak prostora i svjedoče o različitostima neostilova u jednom gradu u kojem možemo vidjeti sve na prostoru jedne gradske četvrti. Osim doprinosa javnih građevina, važnu ulogu imaju izgradnja i oblikovanje pročelja historicističkih privatnih kuća koje su pokazatelji prosperiteta trgovišta i dijela njegovih stanovnika.

⁷² P. Puhmajer (2005.), 56.

6. Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske

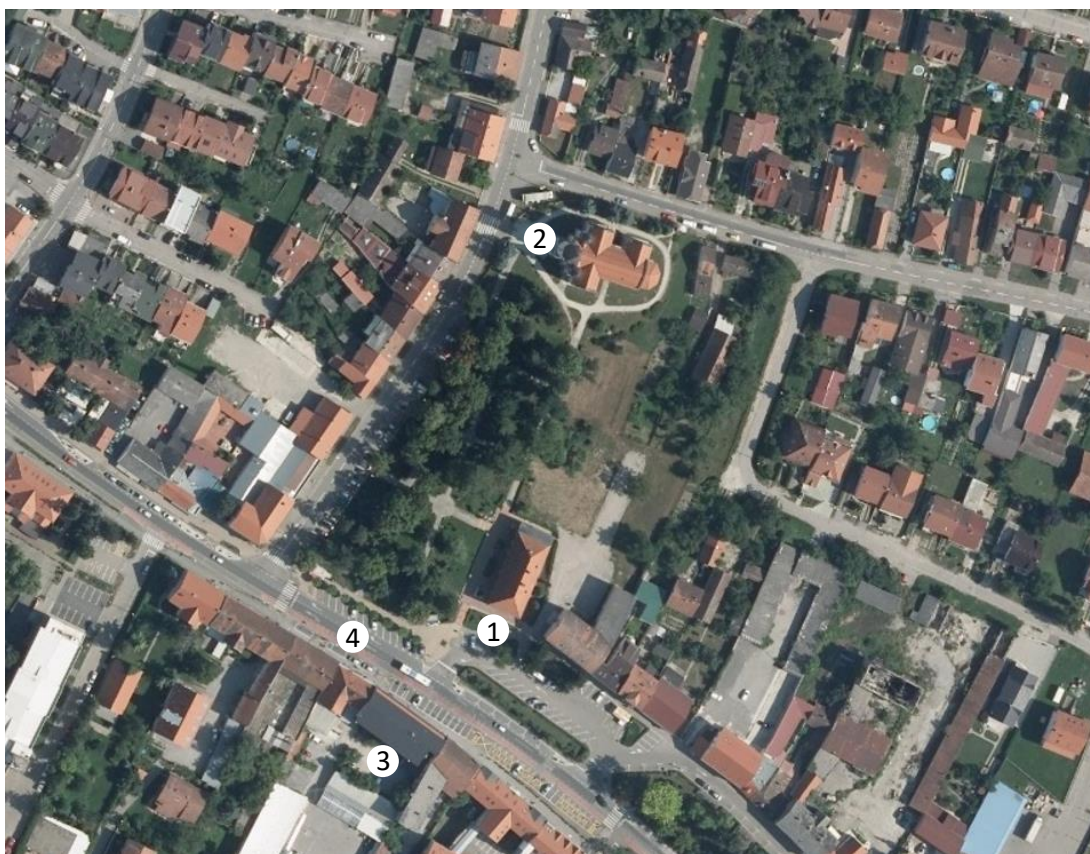
U kontekstu historicističke arhitekture Velike Gorice ovdje se izdvaja i zgrada bivše Plemenite općine turopoljske (današnja zgrada Muzeja Turopolja), koja je početkom devedesetih godina 19. stoljeća i sredinom 20. stoljeća kada dolazi do prenamjene zgrade u Muzej, preuzela značajke historicizma u njezinim pročeljima. Najraniji zapisi o izgradnji prve zgrade Plemenite općine turopoljske sežu u 17. stoljeće. O njima možemo najviše saznati iz djela Emilija Laszowskog. Iz njegovih zapisa koji datiraju iz 1910. godine, saznajemo da je grad Velika Gorica, povlasticom kralja Rudolfa II. 29. ožujka 1602. godine dobio sajamska prava (grad je mogao imati četiri godišnja i jedan tjedni sajam) i postao poznato trgovište.⁷³ Kako je grad postao upravno sjedište Turopolja, tom su prilikom njegovi stanovnici odlučili sagraditi zgradu Plemenite općine turopoljske.

6.1. Prostorni položaj

Zgrada bivše Plemenite općine turopoljske, današnji Muzej Turopolja, smještena je u samoj staroj jezgri grada Velike Gorice, uz glavnu prometnicu Zagreb-Sisak (Zagrebačka ulica), na istočnom dijelu gradskoga parka Park Plemenite općine turopoljske. Park je do 17. veljače 2022. godine bio neimenovan, a na 4. sjednici održanoj 20. siječnja iste godine jednoglasno je usvojen prijedlog Plemenite općine turopoljske, uz podršku *Gradske četvrti Stari grad* i suglasnost *Odbora za imenovanje ulica, naselja i trgova*, kojim se park između Šetališta Franje Lučića, Trga kralja Tomislava i Župne crkve Navještenja Blažene Djevice Marije i Muzeja Turopolja, imenuje nazivom „Park Plemenite općine turopoljske“ (Slika 42.).⁷⁴ Osim što je gradska vijećnica smještena uz Park, njega također omeđuju i još neke od najznamenitijih građevina u Velikoj Gorici. Na zapadnoj strani parka nalazi se crkva Navještenja Blažene Djevice Marije u duhu historicizma po zaslugi Hermana Bolléa, dok je s južne strane smještena historicistička zgrada Kotarske oblasti (danas Općinski sud) čiju je gradnju vodio Nikola Hribar pod nadzorom inženjera Koste Tomca. Osim toga, vrijedi istaknuti kako je zgrada gradske vijećnice prostorno odvojena od ostalih objekata, te je tako osim svoje značajnosti i reprezentativnosti dodatno istaknuta od prostorne okoline.

⁷³ E. Laschowski (1910.), 394.

⁷⁴ Odluka o imenovanju parka u naselju Velika Gorica, Gradska četvrt Stari grad, Urbroj: 238-31-11-2022-1. od 17. veljače 2022. Gradsko vijeće Grada Velike Gorice

Slika 12. Pogled na: 1. Muzej Turopolja, 2. Župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije, 3. Kotarski sud, 4. Zagrebačka ulica

6.2. Povijest izgradnje

Prvi put o gradnji zgrade bivše Plemenite općine turopoljske doznajemo 1612. godine iz pisanog dokumenta na hrvatskom jeziku.⁷⁵ Kako je izgledala ta građevina ne može se točno utvrditi, zbog nedostatka planova građevine. Iako su borbe s Turcima u to vrijeme slabile, saznajemo da objekt 16. siječnja 1614. godine dobiva fortifikacijski karakter.⁷⁶ Zbog toga se građevina u spisima često spominje pod nazivima: *propugnaculum*, *fortalitium* ili bašća.⁷⁷ Dana 20. siječnja počeo je dovoz drva iz Bunskega luga, a 13. ožujka započelo se s gradnjom gradske vijećnice. Još i narednih godina gradila se vijećnica. U dokumentu iz 1615. godine spominju se imena Gašpara Čosića i Lovre Blaškovića, kao graditelja neke tvrđave i utvrde

⁷⁵ E. Laschowski, *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, sv. 4, (Zagreb, 1908.), 495.

⁷⁶ E. Laschowski (1910.), 395.

⁷⁷ *Ibid.*, 395. ; *Ova mala utvrda (propugnaculum fortalitium), spominje pod imenom »grada« ili »zidanog dvora« »vijećnice« (arx, curia murata, domus consistorialis).* ; Bašća se u to vrijeme upotrebljavala kao naš izraz za latinski *propugnaculum*. *Propugnacula* je riječ vojničke terminologije, nastala od glagola *propugnare*, sa značenjem "boriti se radi borbe". U našem jeziku i ovom kontekstu prevodi se kao utvrda.

Lukavec nedaleko grada Velike Gorice.⁷⁸ Iz toga možemo s velikim oprezom pretpostaviti da su oni možda i prvi graditelji vijećnice. Tek 1617. godine vijećnica dobiva svoj strop. Godine 1633. objekt se spominje i pod nazivom čardak (*propugnaculum culgo chardak*)⁷⁹, odnosno stara drvena katnica, karakteristična za to područje.⁸⁰ Prema tome, pretpostavlja se da je tada bila riječ o drvenom čardaku koji je bio okružen zemljanim opkopom s palisadama. Idućih 150 godina čardak je služio kao vijećnica, budući da se naziva *domus consistorialum* (kuća konzistorija, sastajališta), kako navodi Laschowski.⁸¹

Zbog dotrajalosti drvene građevine koja je već bila u ruševnom stanju, 2. siječnja 1764. godine na održanoj skupštini Turopoljci donose odluku o gradnji nove vijećnice koju su u to vrijeme nazivali još kulom, odnosno građevina povijesno zvana *Turopoljski grad*.⁸² Zgradu nove vijećnice gradili su zagrebački majstori zidari godinu dana, a iz zapisnika skupštine od 16. srpnja iste godine saznajemo da se gradnji pristupilo brzo i ozbiljno.

Najranije do sada poznate arhitektonske snimke stare gradske vijećnice napravio je Ivan Čizmek 1960. godine.⁸³ Iako je na sjevernoj strani građevine dodana dogradnja drvenog stubišnog dijela iz 19. stoljeća, na arhitektonskim snimkama jasno možemo vidjeti kako je nova gradska vijećnica izgledala. "Činjenica da su gradnju vodili zidari, a ne arhitekti, vidljiva je u volumenu i oblikovanju zgrade."⁸⁴ Tako se gradi zidana građevina, jednostavnog, izduženog i pravokutnog oblika. Poprima jednostavnost tlocrta pravilnih geometrijskih osnova, koje uočavamo ne samo u vanjskom plaštu tlocrta već i u unutrašnjosti s oblikovanjem kvadratnih prostorija. Građevina se sastoji od prizemlja s trijemom koji se pruža sjever-jug donjim dijelom pročelja, jednog kata, potkrovlja i stubišta na sjevernoj strani. Prije ulaska u prizemne prostorije na zapadnoj strani prostire se arkadno pročelje. Pročelje prizemlja s trijemom prožeto je kolonadom od sedam stupova i arkadama oblikovanih stiliziranom rustikom, karakterističnom za klasicizam historicizma. Arkade uz pojasnice dijele prostor trijema na sedam dijelova presvođenih svodom češke kape (barokni svod). Ostala pročelja prizemlja također su oblikovana s urezanih šest vodoravnih usporednih linija stiliziranog rustikalnog tipa. Glavni

⁷⁸ E. Laschowski (1908.), 509.

⁷⁹ Čardak (*tur. çardak ← perz. čārtâq*: zgrada na četiri svoda ← čehar: četiri + taq: stup) je stara drvena jednokatnica s ukrašenim trijemovima i vanjskim stubištima, a djelo je vještih posavskih i turopoljskih graditelja. Karakteristične su za područje Pokuplja, Posavine i Turopolja.

⁸⁰ E. Laschowski (1908.), 525. ; *Ad cherdak in Maioia Goricza existemm nobiles de Kuche arbores necessarias adducent.* (U Velikoj Gorici postoji čardak, gdje će ovu drvenu kuću voditi plemići.)

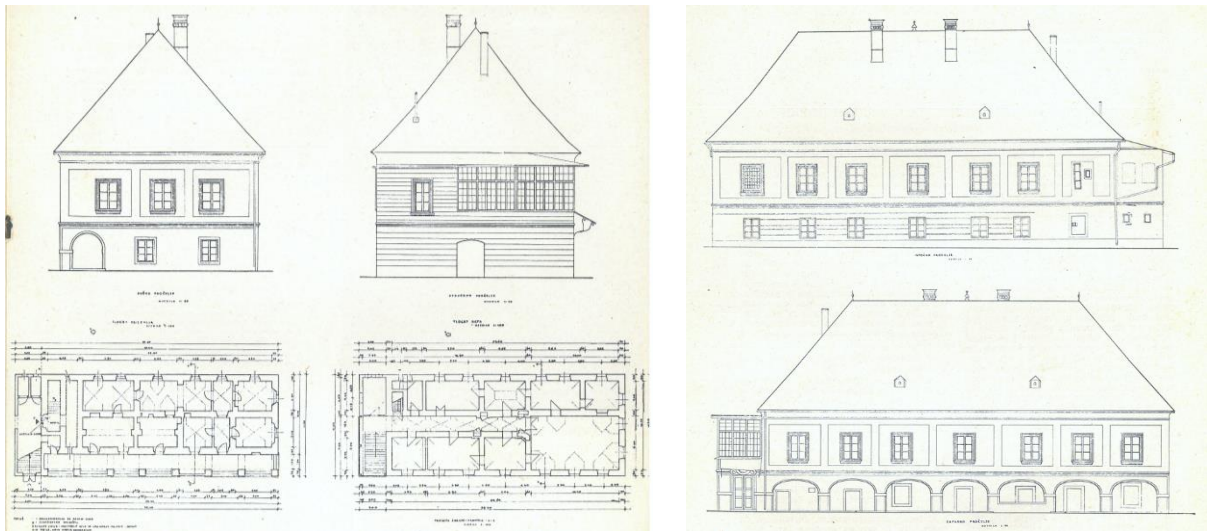
⁸¹ E. Laschowski (1910.), 395.

⁸² *Ibid.*, 164. ; Ovdje 'Grad' znači 'dvor' ili 'dvorac', kao što se 'stari grad' može odnositi na urbanu cjelinu ili plemićku rezidenciju.

⁸³ *Ibid.*, 162-163.

⁸⁴ P. Puhmajer (2005.), 13.

ulaz u prizemlje su prva vrata s juga, a iz *Kataloga stalnog postava Muzeja Turopolja* objavljenog 2007. godine, saznajemo da su prostori prizemlja nekoć služili kao zatvor.⁸⁵ Pročelja druge etaže oblikovana su plitkim lezenama i vijencima koji izgledaju poput okvira u kojima se nalaze prozori. Izvorni unutarnji prozori bili su izvedeni od bojanog stakla sa stakalcima u obliku pčelinjeg saća.⁸⁶ Na drugu etažu dolazi se stubištem na zapadnoj strani građevine koji je izvan perimetralnog zida, a koje nas vodi do hodnika nadsvođenim križnim svodovima podijeljenih pojasnicama. Hodnik dijeli sedam istočnih i tri zapadne prostorije, koje su služile za prostore župana, bilježnika, blagajne i posebno osigurana prostorija u kojoj je bio smješten arhiv Općine.⁸⁷ Prva i četvrta prostorija na istoku presvođene su bačvastim svodom, a ostale zrcalnim. Na kraju hodnika nalazi se glavna dvorana za održavanje skupština. Dvorana je nadsvođena zrcalnim svodom i ima ukupno devet šiljastih susvodnica iznad svakog prozora i vratiju. Prostor potkrovlja natkriven je visokim skošenim četverostrešnim krovom, s tri dimnjaka i s po dva manja prozora s istočne i zapadne strane krovišta. Ovakvu građevinu, u kojoj se danas nalazi Muzej Turopolja, vidimo i dandanas s nekim malim preinakama.

Slika 13. i 14. Ivan Čizmek, *Arhitektonske snimke stare gradske turopoljske vijećnice*, 1960.

⁸⁵ *Povijest i kultura: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, (Velika Gorica, 2005.), 5.

⁸⁶ P. Puhmajer (2005.), 173.

⁸⁷ *Ibid.*

Slika 15. Fotografija zapadnog pročelja zgrade Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici (nekoć zgrada Plemenite općine turopoljske); prije potresa 2020. godine

Slika 16. Fotografija južnog i istočnog pročelja zgrade Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici; nakon potresa 2020. (maknuti dimnjaci)

Slika 17. Glavna dvorana na prvom katu

Petar Puhmajer navodi da su novu vijećnicu Općine gradili zagrebački zidari, te da je od tada zvana »kulom« ili »zidanim dvorom« (*curia murata*).⁸⁸ U zapisniku objavljenom 27. siječnja 1765. godine, navodi se količina i vrsta željeza potrebna bravaru za pričvršćenje svodova u prizemlju i na katu, te popis potrebnog lima za okove prozora i vrata.

6.2.1. Andraš Hrvačić i dokument iz 1765. godine

U Državnom arhivu u Zagrebu, u fondu *Povlaštene plemenite općine Turopolja*, koji sadrži različite zapisnike Općine od 1228. do 1850. godine, pronalazimo do sada neobjavljeni izvorni dokument iz 29. srpnja 1765. godine.⁸⁹ Autor dokumenta je majstor Andraš Hrvačić, a tekst je pisan na starohrvatskoj kajkavštini iz područja Turopolja. Uz pomoć Ladislava Dobrice⁹⁰, voditelja Odjela starih dokumenata Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, iščitano je sljedeće:

Slavna zajednico plemića Polja Turopolje, meni vrlo milostiva!

Vsze plemenite obchine znano je: Kak ja lani za kulu napravil szem czigla 108 000, vszako jezero⁹¹ po fr. 2 gr. 5, kaŷ chini fr. 253 (*uz iznimku pogreške računa*) ŷ zoszeb na hranu moju odlucheni szu bili fr. 20, anda vszega szkupa islo bi me fr. 273. Prijel szem vre od pokojnoga g. kapitana fr. 220, na kaj szem ŷ namiru rechenomu goszpodinu kapitanu Paulu Modŷchu dal. Osztaju mi anda josche dusni fr. 53, za koje sze ponizno proszim da bi mi je dosztojali milosztivno platiti, drugach kada do szmerti moje szlusbe plemenite obchine preporucham ŷ aldujem⁹² szkupa osztajem.

Plemenite obchine

Najponizniji sluga Andraš Hrvačić

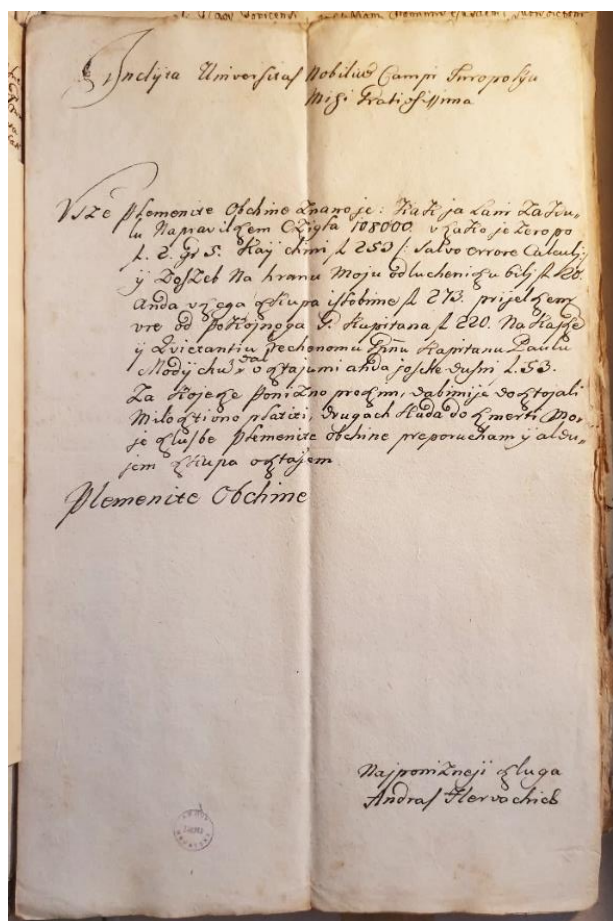
⁸⁸ P. Puhmajer (2005.), 13.

⁸⁹ HDA, HR-HDA-49 Povlaštena plemenita općina Turopolje (fond), kutija 1 (1765.)

⁹⁰ Zahvaljujem mr. sc. Ladislavu Dobrici na pomoći pri transkripciji dokumenta.

⁹¹ Značenje: tisuću

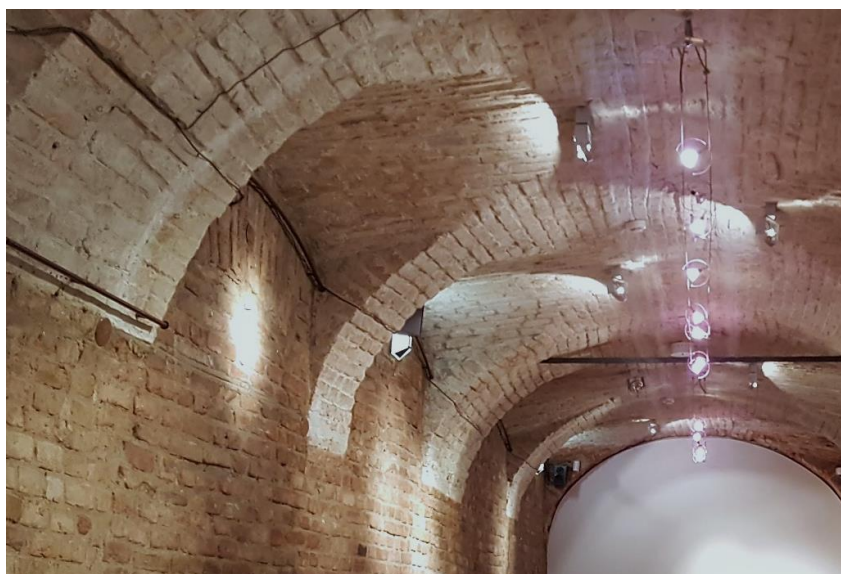
⁹² Značenje: dajem

Slika 18. Andraš Hrvaić, dokument iz 29. srpnja 1765.

Iz transkripcije dokumenta, dakle, saznajemo da je Andraš Hrvaić za gradnju nove gradske vijećnice napravio ukupno 108.000 cigli, za koje je trebao biti isplaćen ukupno 253 forinti. Odlučeno je da će mu za hranu biti isplaćeno dodatnih 20 forinti, što znači da bi ukupno dobio 273 forinte. Od gospodina Paula Modycha primio je 220 forinti, što znači da mu je Plemenita općina dužna još 53 forinte. Kako se nije moglo doći do informacija o točnom materijalnom stanju Općine u tom vremenu, možemo pretpostaviti da je gradnja građevine toliko iscrpila blagajnu Općine, te da nam je to razlog zašto su kasnili pri isplati navedene svote Andrašu Hrvaiću.

Cigle koje je napravio Hrvaić danas se najbolje mogu promatrati iz prizemne galerije muzeja. Proučavanjem ciglene opeke, dimenzija 28 x 13 x 6 cm, saznajemo da se radi o vrsti pune (obične) opeke koja se tradicionalno upotrebljava za zidanje zidova. Puna opeka proizvodi se oblikovanjem, sušenjem i pečenjem klasične smjese glinenog materijala, pijeska i vode. U Hrvatskoj se opeka upotrebljavala tijekom cijelog srednjeg vijeka, ali jači razvoj opekarstva počeo je od 16. stoljeća.

Slika 19. Fotografija cigli u prizemnoj galeriji Muzeja Turopolja u Veliki Gorici

Andraša (Andriju) Hrvačića je, pretraživajući njegovo ime u bazama podataka poput *MyHeritage*⁹³ i *Geni*⁹⁴, te u matičnoj knjizi rođenih župe Velika Gorica od 1675. do 1760.⁹⁵ godine, moguće povezati s Andrijom Hrvačićem koji je rođen 14. studenoga 1732. u selu Buševac koje administrativno pripada gradu Velika Gorica. Vrijeme i mjesto rođenja moguće je povezati s vremenskim djelovanjem majstora Hrvačića na zgradi gradske vijećnice. Osim toga, istražujući i podrijetlo prezimena Hrvačić, njegovo prezime povezujemo upravo s područjem Velike Gorice, Buševca ili nedaleke okolice u mjestu Podvornica. Kako imamo nekoliko poveznica između Andrije Hrvačića iz bazi podataka i majstora Andraša (Andrije) Hrvačića moguće je pretpostaviti kako se radi o istoj osobi. Prema tim istraživanjima možemo zaključiti da su Turopoljci za gradnju nove vijećnice angažirali lokalnog majstora.

6.3. Građevina i prostorni ambijent u 18. stoljeću

Barokna arhitektura palača 18. stoljeća u Europi posjedovala je prepoznatljive karakteristike koje su zajedničke u različitim kulturama uz brojne varijante. Takvi prepoznatljivi primjeri najznačajnijih karakteristika barokne palače uključivale su značajke

⁹³ MyHeritage, *Andrija Hrvačić*, URL: <https://www.myheritage.com/research/record-40000-382239177/andrija-hrvačić-in-geni-world-family-tree>

⁹⁴ Geni, *Andrija Hrvačić*, URL: <https://www.geni.com/people/Andrija-Hrvačić/6000000066461876921>

⁹⁵ Matična knjiga župe Velika Gorica 1675. – 1760., URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-899F-S9FD?i=4&wc=9R26-J4W%3A391644801%2C392136101%2C392136501&cc=2040054> ; Originalni dokument se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

poput kupola, velikih stubišta i pažljivo kodificiranog rasporeda prostorija koje su simbolizirale i ojačavale strukture moći. Nastojao se postići osjećaj dinamičnosti s uključivanjem zakrivljenih zidova, oslikanih stropova, stupova, skulptura, lukova i niša. Unutrašnji i vanjski motivi, te dekoracija bili su detaljno razrađeni uz korištenje pozlate i luksuznih materijala. Stoga, najviše od svega karakteriziralo ih je zajedničko bogatstvo i raskoš.

Iako je vijećnica Općine sagrađena u 18. stoljeću, u usporedbi s karakteristikama arhitekture palača tog razdoblja, zgrada ne slični na baroknu palaču. To nam je vidljivo po izgradnji jednostavne i masivne zgrade sa sedam rustičnih arkada u prizemlju i s prvim katom koji je raščlanjen s lezenama. Međutim, Petar Puhmajer navodi kako je u većim sredinama u ranija vremena bila tipična gradnja palača s masivnom kubičnom strukturom lišena baroknog ukrasa.⁹⁶ Osim lišenosti baroknog ukrasa, odražavaju se i druge nesavršenosti graditeljstva skromne provincijske sredine. Pogledamo li raspored lezena prvog kata, primjećujemo kako one ne odgovaraju rasporedu lukova u prizemlju. Odnosno, lezene na katu se ne nastavljaju simetrično iznad stupova u prizemlju i ne stvaraju svoj ritam, već samo ispunjavaju prostor između prozora. Također, udaljenost između prozora i raspored lezena je vrlo proizvoljan. Upravo takvu asimetriju možemo pripisati nevještoj ruci majstora zidara.

Što se tiče ambijenta u kojem je sagrađena vijećnica Općine, on nam nažalost nije poznat budući da nemamo grafičkih prikaza područja Grada Velike Gorice iz 18. stoljeća. Sačuvano je nekoliko karata na kojima se nalazi Turopolje, ali one uglavnom prikazuju veća sela i važnije prometnice, a ne prostorni raspored kuća i ulica. Jozefinska katastarska karta s kraja 18. stoljeća za velikogoričko područje do danas je ostala neotkrivena, no s obzirom na to da je ova izmjera uglavnom obuhvatila Vojnu krajinu, vjerojatno nikada nije ni napravljena.

Na karti prvog vojnog pregleda Hrvatske provincije 1783. – 1784. godine može se naslutiti da je stari trg sa župnom crkvom i gradskom vijećnicom već definiran, jer se vidi susret Zagrebačke ceste i ceste koja dolazi iz Plesa. Na jugozapadnoj strani trga uz cestu Zagreb-Sisak nalazilo se župno groblje sa zavjetnom kapelicom žalosne Majke Božje.⁹⁷

⁹⁶ P. Puhmajer (2005.), 13.

⁹⁷ P. Puhmajer (2005.), 14.

Slika 20. Detalj karte prvog vojnog pregleda Hrvatske provincije, 1783. – 1784.

6.4. Zbivanja od 1818. do 1960. godine

Daljnje podatke o tome što se dešavalo sa zgradom zvanom Turopoljski grad, nemamo sve do 1818. godine. Naime, povodom prolaska austrijskog cara Franje II. (1768. – 1835.) i carice Karoline Charlotte Auguste od Bavarske (1792. - 1873.) kroz Veliku Goricu, na spravišću 13. svibnja 1818. odlučeno je da se pročelja gradske vijećnice pobijele.⁹⁸ Na temelju spomenutog podatka i sačuvane stare fotografije zgrade na kojima vidimo da su vijenci i lezene pročelja obojene svjetlijom nijansom od površine koja je tamnija, pretpostavlja se da današnja boja pročelja nije izvorna. Osim toga što je današnja situacija obrnuta, odnosno kontrast boja vijenaca i lezena s pročeljem je obrnut, uočava se i da današnja boja nije tipična za barok.

Slika 21. Stara razglednica gradske vijećnice prije obnove prizemlja (prije 1977.) na kojoj se vidi drugačiji kontrast boja vijenaca i lezena na pročelju nego danas

⁹⁸ E. Laschowski i J. Barle (1911.), 394.

Sljedeći bitan podatak dotiče se funkcijske strane zgrade. Sve do 1848. godine turopoljska spravišća održavala su se u dvorcu Lukavcu, pokraj istoimenog mjesta, nedaleko od Velike Gorice. Nakon što je 1848. godine prenesen sav najvrjedniji dio turopoljskog arhiva (*archivum secretum*) u Turopoljski grad u Veliku Goricu, zgrada postaje vijećnica Plemenite općine turopoljske u kojoj se počinju održavati spravišća.⁹⁹

Na katastarskoj karti iz 1861. godine primjećujemo kako je perivoj ispred gradske vijećnice, danas gradski Park Plemenite općine turopoljske, već formiran i uređen s puteljcima. Također, iz djela Emilija Laszowskog saznajemo kako je u vrijeme oko 1893. godine, kada je obnovljena stara Župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici, perivoj dodatno uređen s nasadima cvijeća i raznolikog bilja.¹⁰⁰

Slika 22. Detalj katastarske karte iz 1861.

Već je spomenuto kako su izvorni unutarnji prozori bili od bojanog stakla sa stakalcima, a 18. svibnja 1886. sklopljen je ugovor između Plemenite općine i poduzetnika Pavla Rihtarića (1837. – 1892.) iz Zagreba o izradi novih prozora.¹⁰¹ Novi prozori izrađeni su s okvirom od tisoovog drveta s unutarnjim i vanjskim staklima i žaluzinama. Također, i današnje stubište

⁹⁹ E. Laschowski (1910.), 301.

¹⁰⁰ E. Laschowski (1910.), 391.

¹⁰¹ B. Dubravica, *Turopoljsko plemstvo poslije ukidanja kmetstva*, (Velika Gorica, 1997.), 131-2.

rezultat je intervencije u drugoj polovici 19. stoljeća kada je prvo načinjen drveni ganjak¹⁰² koji je naknadno ostakljen u gornjem dijelu. Dakako, ganjak je načinjen prije 1890. godine budući da se u podacima spominje kako su te godine zamijenjena dva dotrajala prozora na ganjku, a radove je izvodio Josef Storch.¹⁰³

Slika 23. Prikaz današnjeg ulaznog stubišta (ganjaka) za prvi kat Muzeja Turopolja

Od 19. stoljeća, prizemlje gradske vijećnice iznajmljivalo se privatnicima. Godine 1892. župan turopoljski Stjepan Josipović (1830. – 1893.) utemeljio je Turopoljsku pučku štedionicu¹⁰⁴ koja je bila smještena u zgradi vijećnice. Budući da štedionica u to vrijeme nije dobro poslovala, ukinuta je 1905. godine kada se rodila i ideja o gradnji zgrade podružnice Prve hrvatske štedionice u Velikoj Gorici. U isto vrijeme kao i štedionica, od 1892. do 1905. godine, u južnom dijelu prizemlja bila je gostionica »Pod Turopoljskim gradom«, dok je u sjevernom dijelu bio najamni stan. Nakon što je 1947. godine Plemenita općina turopoljska ukinuta, zgrada vijećnice je u više navrata mijenjala namjenu sve do 1960. godine.

¹⁰² Ganjak (njem. Gang): reg. hodnik, trijem.

¹⁰³ HR-HDA-205 Turopolje (fond), kutija 118, troškovnik od 30. listopada 1890.

¹⁰⁴ E. Laschowski (1910.), 231.

Slika 24. Stara razglednica gradske vijećnice i Turopoljska štedionica, 18. stoljeće

6.5. Kosta Tomac – neizvedeni nacrti za preuređenje zgrade iz 1891. godine

Početak devedesetih godina 19. stoljeća obilježen je s nekoliko javnih projekata Općine koji su imali šire značenje za Grad Veliku Goricu i arhitekturu historicizma u Turopolju. Upravo je jedan takav primjer vidljiv i na neizvedenom projektu nadogradnje vijećnice.

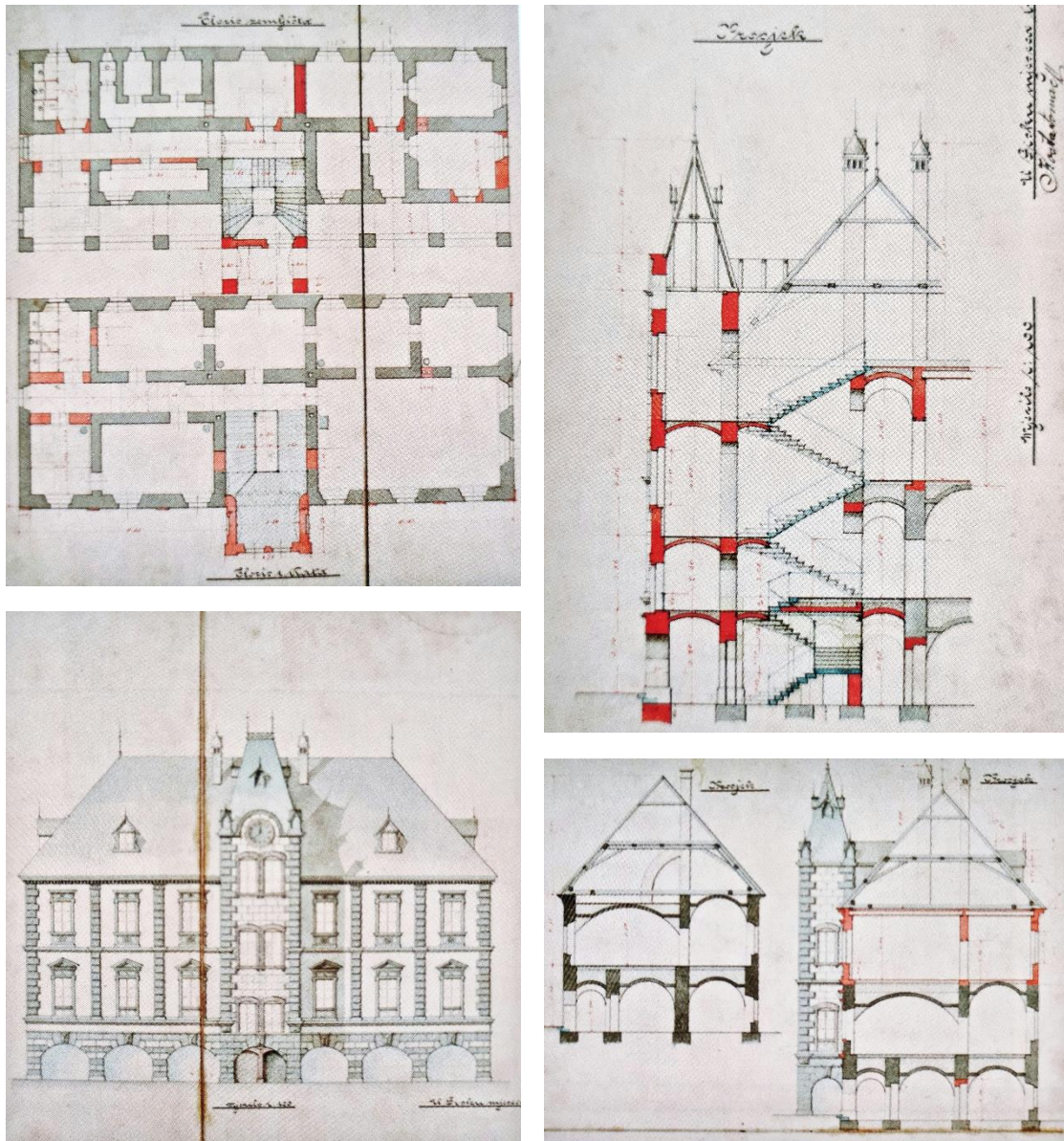
U ožujku 1891. godine, župan turopoljski Stjepan Josipović predložio je turopoljskoj skupštini da se na zgradu Plemenite općine turopoljske nadogradi drugi kat u kojem bi se smjestili uredi Kraljevske kotarske oblasti. "Gradnja bi jedva 6000 forinti stajati a godišnji dohodak iznašao bi preko 700 forinti."¹⁰⁵ Na županov prijedlog skupština je odgovorila kako mora u dogovoru s Kotarskom oblasti dati izraditi nacrt, a zatim da taj prijedlog predstavi skupštini.

Mjesec dana od prijedloga župana Josipovića, u travnju 1891. godine, angažiran je inženjer Kosta Tomac za izradu nacrti za nadogradnju i preuređenje stare zgrade Općine.¹⁰⁶ Nacrtima nove preuređene vijećnice predvidio je podizanje središnjeg stubišnog tornja nasred pročelja i dogradnju drugog kata na kojem su trebali biti smješteni uredi. U većoj mjeri tlocrtni raspored postojeće zgrade ostao bi isti gdje bi se tlocrtna shema prvog kata ponovila i na drugom katu. U duhu srednjovjekovnih neostilova oblikovao je pročelje, zadržao je arkade u prizemlju, cijelu površinu je dodatno rustificirao i raščlanio vijencima i rustičnim pilastrima. Međutim, na kraju

¹⁰⁵ P. Puhmajer (2005.), 34. ; HDA, HR-HDA-205 Katastarski planovi, Turopolje, kutija 225, 1891.

¹⁰⁶ Ibid.

se odustalo do planova za nadogradnju jer su se odlučili za izgradnju potpuno nove zgrade za urede Kotarske oblasti preko puta istočne strane zgrade Općine.

Slika 25., 26., 27. i 28. Kosta Tomac, Nacrti za pregradnju i uređenje turopoljske vijećnice, 1891.

7. Prenamjena zgrade u Muzej Turopolja

Nakon što je Plemenita općina turopoljska ukinuta 1947. godine, zgrada, nekoć Općine, prenamijenjena je u muzejske potrebe. Tamo, na 15. sjednici Općinskog Vijeća proizvođača od 13. srpnja 1960. godine, Narodni odbor općine Velika Gorica donosi rješenje o osnivanju ustanove Muzeja Turopolja kao zavičajnog muzeja Turopolja, Pokuplja, Posavine i Vukomeričkih gorica (Slika 43.).¹⁰⁷ Zgrada općenarodne imovine zvana Turopoljski grad predana je na korištenje i upravljanje Muzeju Turopolja 24. listopada 1961. godine (Slika 44.).¹⁰⁸

7.1. Funkcionalna prenamjena zgrade

"Začetak Muzeja započeo je puno prije njegova osnivanja."¹⁰⁹ Građa stara preko 700 godina čuvala se i sakupljala još u starom arhivu Plemenite općine turopoljske, zgradi današnjeg Muzeja Turopolja. Osim starih povelja i pečata, tu su bile pohranjene i zastave, stare škrinje i ostala arhivska građa. Za vrijeme župana Franje pl. Lučića, nakon Prvog svjetskog rata u zgradi je uređena mala muzejska zbirka koja je sadržavala zastave, odore, glazbene instrumente, oružje i drugo. Jedan dio te građe stradao je tijekom Drugog svjetskog rata, a ono što je preostalo premješteno je u tadašnji Državni arhiv Republike Hrvatske u Zagrebu. Drugi dio sačuvane građe, poput turopoljskog topa, slika turopoljskih župana i velikog mužara iz kojeg se tijekom održavanja izbornih skupština Plemenite općine turopoljske pucalo, očuvan je i prenesen u Povijesni muzej u Zagrebu.¹¹⁰

Prve konkretne akcije prema osnivanju muzeja i očuvanju kulturnog nasljeđa započele su nakon završetka Drugog svjetskog rata. U početku su se predmeti kulturne baštine u turopoljskom kraju, budući muzejski predmeti, otkupljivani skromnim sredstvima Kotarskog narodnog odbora, dok je većina materijala dobivena donacijama. Prve akcije organizirane su preko tadašnjeg Narodnog sveučilišta kotara Velika Gorica, a glavni sudionici bili su tadašnji

¹⁰⁷ Rješenje o osnivanju ustanove Muzej "Turopolja", Broj: 4640/60. od 13.7.1960. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

¹⁰⁸ Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: 04/1-326/61. od 24.10.1961. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici ; Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: z. 889/61. od 10. studenoga 1961. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

¹⁰⁹ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 63.

¹¹⁰ Ibid.

predsjednik Narodnog sveučilišta Mijo Kos-Zorko i Kazimir Kosović.¹¹¹ Godine 1952. pridružili su im se i svojevremeni predstavnici Konzervatorskog zavoda u Zagrebu, Branko Lučić i Joža Ladović, te studentice etnologije s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Među njima bila je i Višnja Huzjak koja postaje budućom kustosicom, a potom i ravnateljicom Muzeja Turopolja.¹¹² U pokrenutoj trodnevnoj akciji, obišli su ukupno devet velikogoričkih sela, te su prikupili stotinjak etnografskih predmeta za budući fundus muzeja.

S obzirom na to da je buduća zgrada Muzeja trenutno bila naseljena stanarima, prikupljena građa privremeno je smješten u tavanski prostor. Kasnije se to rješenje pokazalo nepraktičnim zato što veliki broj predmeta zbog neprikladnih uvjeta skladištenja biva raznesen, dok preostali manji dio danas čine etnografsku zbirku Muzeja. Ovaj i slični događaji jačali su potrebu za konačnim donošenjem odluke o osnivanju Muzeja, te tako Vojko Miklaušić, učitelj iz Donje Lomnice, biva potaknut za podnošenjem pismenog prijedloga za osnivanje, uređenje i postav Muzeja Turopolja.¹¹³

7.1.1. Prvo osoblje muzeja

Prvom djelatnicom po osnutku novoosnovanog Muzeja Turopolja imenovana je diplomirana etnologinja Višnja Huzjak koja je došla iz Gradskog muzeja u Bjelovaru (1956. – 1960.). Njen prvi radni prostor nije bio u Muzeju, već je dobila prostor u trošnoj kućici, zgradi općine Velika Gorica u kojoj je bio smješten Odjel za društvene znanosti. Tada nije bilo moguće raditi u staroj zgradi gradske vijećnice gdje se trebao smjestiti Muzej, iako su prostori na prvom katu bili ispražnjeni, u ostalim prostorijama prizemlja stanovalo je još devet stanara. Unatoč teškim radnim uvjetima, već tijekom prvog tjedna na poslu, počinje obilaziti teren s općinskim automobilom prikupljajući predmete za Muzej. U proljeće 1960. godine Višnja Huzjak imenovana je prvom direktoricom Muzeja te joj je omogućeno preseljenje u prostor nekoć arhiva Plemenite općine turopoljske na prvom katu. Sljedećih deset godina radila je kao direktorica, kustosica, tajnica i daktilografinja.¹¹⁴ Organizirala je cjelokupni rad muzeja, od organizacije izložbi do organizacije građevinskih radova koji su tada bili neophodni za funkcioniranje jedne takve zgrade. Osim toga, nastavlja istraživati i objavljivati priloge o običajima, graditeljstvu, kulturnim dobrima i znamenitim osobama velikogoričkog kraja.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 64.

¹¹³ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 64.

¹¹⁴ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 65.

Djelom *Zeleni Juraj* iz 1957. godine, dala je veliki doprinos proučavanju jurjevskih običaja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.¹¹⁵

Iste godine imenovanjem prve direktorice na radno mjesto spremačice, zapošljava se Ankica Pavišić koja ubrzo odlazi. Na mjesto pomoćnog domara zapošljava se Stjepan Stepanić (1961. - 1976.), a dužnost nove spremačice preuzima Mira Dalić (1976. - 1988.), koju je nakon njezina odlaska naslijedila Ljudmila Vlašić (1988. - 2004.).¹¹⁶

Prvog tajnika Muzej dobiva 1969. godine, Željka Horvata, koji se na toj dužnosti zadržao samo nekoliko mjeseci, da bi ga zamijenila Mara Popovčić (1970. – 2012.).¹¹⁷ Svojim velikim poznavanjem tradicije i običaja ovog kraja bila je neizostavna suradnica i savjetnica na svakom projektu.

Godine 1976. na mjesto nove kustosice Muzeja dolazi diplomirana arheologinja i povjesničarka umjetnosti Branka Arbanas-Ajredini, a nakon njezina odlaska u Osijek 1984. godine, zamijenio ju je arheolog Pavo Vojvoda (1984. – 1977.). Na mjesto dokumentaristice 1978. godine zapošljava se etnologinja Olga Lastrić (1978. – 2000.).¹¹⁸

Slika 29. Višnja Huzjak, Mara Popović, Olgica Lastrić, Ljudmila Vlašić, Igor Maroević, Tatjana Pintarić, Pavo Vojvoda i Ivana Koludrović

¹¹⁵ V. Huzjak, *Zeleni Juraj*, (Zagreb, 1957.)

¹¹⁶ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 64.

¹¹⁷ Maja Ergović, „Muzej Turopolja - šezdeset godina iskustva“. u: *Velikogorički zbornik, časopisa za povijest, kulturu i narodnu baštinu Turopolja*, ur. Aleksandar Božić (Velika Gorica: Magna silva j.d.o.o, 2020.), 81.

¹¹⁸ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 66.

7.2. Obnova i arhitektonska prenamjena zgrade

Po osnutku Muzeja Turopolja u obnovu bivše zgrade Plemenite općine turopoljske krenulo se odmah. Prvi kat zgrade bio je ispražnjen ubrzo, dok su ostale prizemne prostorije ispražnjene tek 1968. godine, budući da je u njima još stanovalo devet stanara. Prve intervencije na obnovi zgrade uključivale su rekonstrukciju i sanaciju krovišta, postavljanje gromobranske instalacije, restauraciju svih metalnih ukrasnih elemenata, te mijenjanje stare drvenarije novom. Prema izvornicima, restauraciju stare drvenarije prozora, vrata i ostale stolarije u zgradi uspješno je izveo izučeni stolar Josip Zrnčić (1910. – 1983.) iz Mraclina,¹¹⁹ dok je prema originalnom predlošku s jednih vrata iz Muzeja metalne okove izradio akademski kipar Vilim Leskovar.

Tijekom obnove zgrade 1961. godine, na stropu velike središnje dvorane na prvom katu otkrivena je velika crvena freska s likom golubice koju je restaurirao akademski slikar i teoretičar umjetnosti Mladen Pejaković (1928. – 2005.) koji je tijekom godina surađivao kao vanjski suradnik s Muzejom i bio je jedan od koautora likovnih postava izložbi. Godinu dana nakon restauracije freske u velikoj dvorani na prvom katu, u novo uređenoj prostoriji Muzeja otvoren je stalni postav pod nazivom *Odjel narodne revolucije*, te su istovremeno u ostalim prostorijama bile otvorene još tri izložbe: *Zbirke muzeja*, *Slike Karla Weingärtnera* i *Spomenici kulture Turopolja*.

Slika 30. Obnova velike dvorane na katu Muzeja Turopolja, 1962.

¹¹⁹ Mraclin.hr, *Obiteljska ljubav prema drvu*, URL: <https://mraclin.hr/obiteljska-ljubav-prema-drvu/>

Godine 1969. pomoću plastičnih cijevi izvršena je "knapen" izolacija zidova pročelja zgrade, a dvije godine nakon započinje se s obnovom prizemnih prostorija Muzeja. Na obnovi prizemnih prostorija Muzeja, koje su prije služile kao zatvor, bili su uključeni i učenici II. osnovne škole i Škole učenika u privredi koji su pomagali pri iskopavanju i odvoženju zemlje.

Slika 31. Drenaža i zaštita zgrade Muzeja Turopolja od vlage, 1969.

Slika 32. Radna akcija učenika II. osnovne škole i Škole učenika u privredi

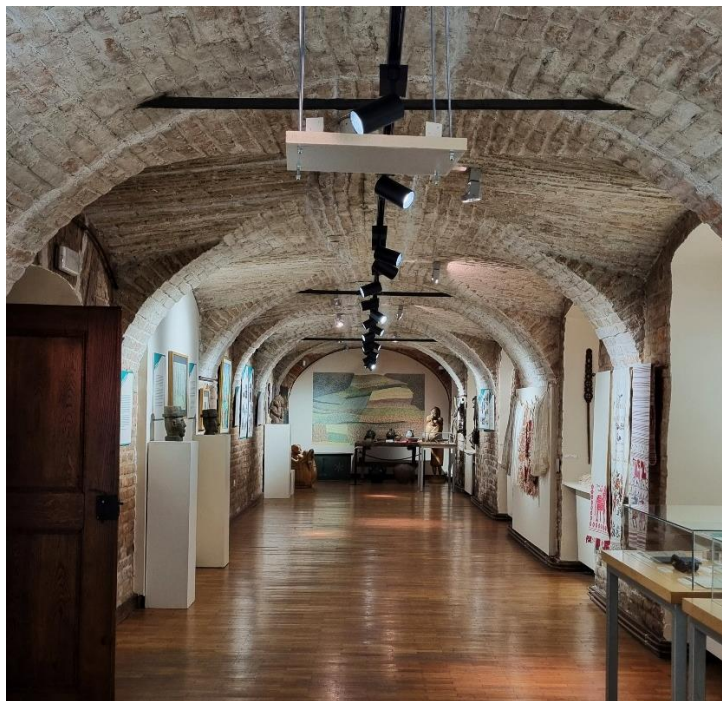
Prema obimu radova i uloženi sredstava jedan od najvećih projekata bilo je izvršenje drenaže i zaštita zgrade Muzeja od vlage. U daljnjim koracima obnove zgrade, 1974. godine uvodi se centralno grijanje u cijeloj zgradi, što je u konačnici značilo olakšan rad zaposlenika i posjet posjetitelja muzeju. Iste godine Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, u suradnji s dva profesora Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu koji su odabrali boju pročelja, izrađuju nacrt za rekonstrukciju pročelja zgrade Muzeja.¹²⁰

Godine 1975. uređena je i u prizemlju zgrade velika dvorana za povremene izložbe. U novijem tlocrtu prizemlja zgrade Muzeja vidimo kako se pri izvedbi i zahvatu u obnovi prostorije išlo prema pravilima struke. Za prenamjenu prostorija prizemlja, nekoć prostorija zatvora, izvodi se horizontalna izolacija, tako što su se određeni zidovi i vrata maknuli, te otvori prozora zatvorili. Tom izvedbom od nekoć pet prostorija postignuta je velika prostrana i adekvatna izložbena dvorana. Osim toga, u prostorima prizemlja postavljen je parket, dok je ulazni prostor popločen novim bračkim kamenom.

¹²⁰ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 66.

Slika 33. Uređenje prizemnih prostorija Muzeja Turopolja, 1970ih

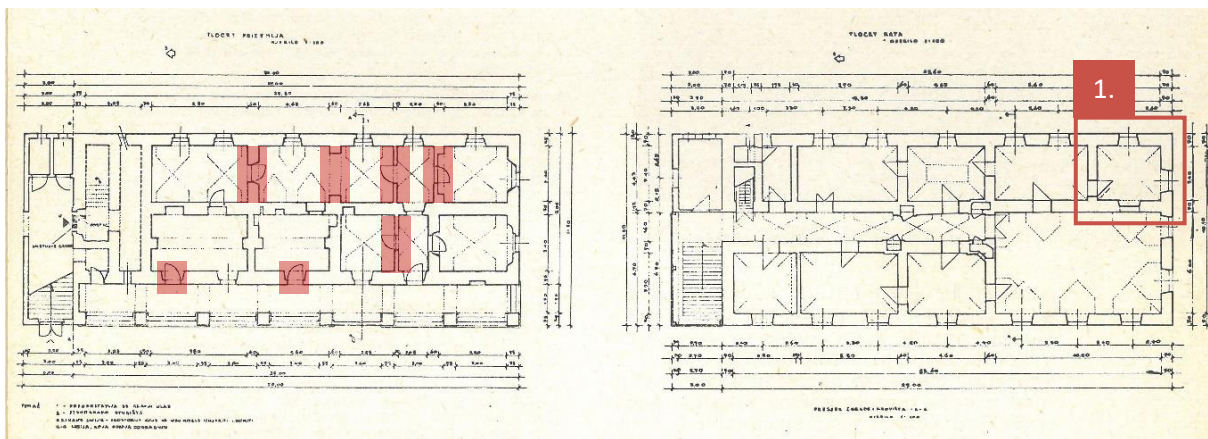

Slika 34. Prostor prizemlja Muzeja Turopolja za povremene izložbe

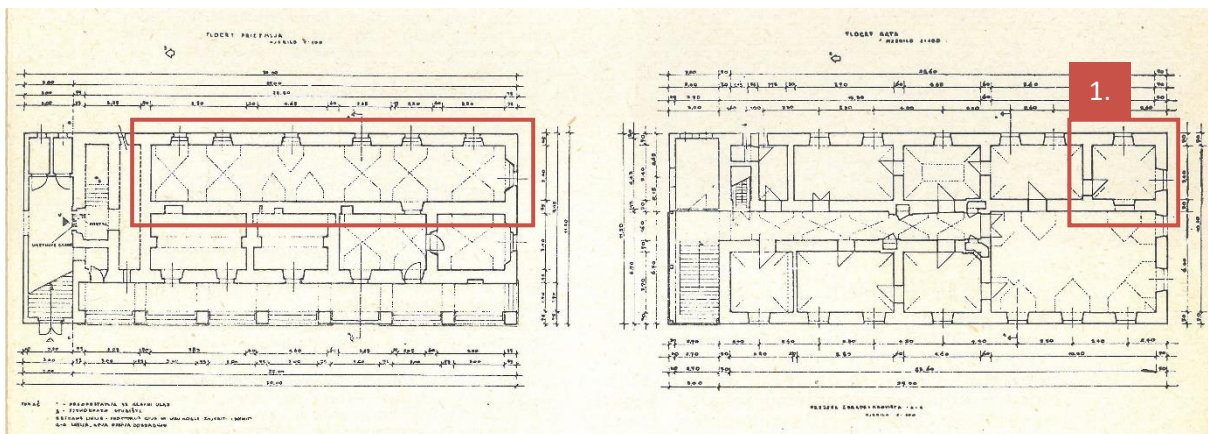
Dvije godine nakon uređenja prizemnih prostorija slijedi obnova pročelja. Prilikom obnove otučena ja sva žbuka u pročelju prizemlju zgrade i postavljena je nova s drugačijom modelacijom detalja. Dobila je jako stiliziranu rustiku i uleknute rubove lukova arkada, što nas asocira na historicizam. Međutim, nije nam poznato je li spomenuta rekonstrukcija pročelja slijedila konzervatorske nalaze.

Prilikom prenamjene zgrade muzeja iz bivše zgrade Plemenite općine turopoljske u zgradu Muzeja Turopolja od 1960. godine, organizacija sada muzejskog prostora podijelila se na dvije

etaže. U prizemnim prostorijama, koje su u prošlosti sve do 1947. godine kada je ukinuta Plemenita općina turopoljska prvo služile kao tamnica, zatim su se iznajmljivale privatnica do 1960. godine kada se osniva Muzej Turopolja te tom prilikom prostorije su prenamijenjene u prostore administracije, prostore za zaposlenike, knjižnicu i već spomenutu veliku dvoranu za povremene izložbe i događanja. Na katu zgrade pojedine prostorije nekoć su služile kao prostori za bilježništvo, blagajnu, županovu sobu i arhivu koja se nalazila u krajnjoj južnoj prostoriji do dvorane za spravišća. Sve navedene prostorije međusobno su povezane sa središnjim dugačkim hodnikom, iz kojeg se danas ulazi u više prostorija koje zajedno čine stalni postav Muzeja. Druge dvije prostorije na istočnoj strani zgrade, u koje se ulazi iz velike dvorane, danas služe za ured tajništva i ured direktorice. Ured direktorice smjestio se u prostoru nekoć arhive Općine.

Slika 35. Arhitektonske snimke tlocrta prizemlja i kata stare turopoljske vijećnice, original;
1. Arhiv

Slika 36. Arhitektonske snimke tlocrta prizemlja i kata stare turopoljske vijećnice, današnji
prostor zgrade; 1. Ured direktorice

Slika 37., 38. i 39. Izložbene prostorije stalnog postava na katu Muzeja

Slika 40. Velika dvorana sa stalnim postavom Muzeja

8. Projekt i nova obnova pod ravnateljstvom Igora Maroevića

Nakon ravnateljice Višnje Huzjak, koja je na tome mjestu bila od 1960. do 1995., novim ravnateljem postaje diplomirani povjesničar umjetnosti i etnolog Igor Maroević. Prije dolaska u Muzej radio je kao stručni suradnik za zaštitu spomenika kulture u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske i kao stručni suradnik za istraživanje povijesti umjetnosti u Gradskom zavodu za zaštitu i obnovu spomenika kulture i prirode u Zagrebu.

Nakon imenovanja novog ravnatelja Muzeja Turopolja slijedila je nužna obnova cjelokupne zgrade, te je nakon uređenja slijedio vrlo važan projekt izrade vizualnog identiteta. Već 1996. godine započela je nova obnova zgrade, gdje se prvo krenulo od postavljanja novog krova na Muzej. Istovremeno se uz obnovu zgrade krenulo i u proširivanje postava Muzeja u posve obnovljenom zdanju. 18. veljače 1997.¹²¹ Muzej otvara izložbu novog stalnog postava, drugog postava od osnutka Muzeja, gdje je svakoj od zbirki Muzeja na prvom katu dodijeljena po jedna odvojena prostorija. Uz novootvorenu izložbu izdan je i katalog u tri zasebna dijela kroz koje su predstavljene tri zbirke Muzeja: kulturna povijest¹²², arheologija¹²³ i etnologija¹²⁴. Na 45. obljetnici djelovanja Muzeja predstavljena je i likovna zbirka¹²⁵ koja se pridružila stalnom postavu. U srpnju 1997. godine Muzej Turopolja dobiva i svoju službenu internetsku stranicu (<https://www.muzej-turopolja.hr>).¹²⁶

Četiri godine nakon obnove zgrade i postava Muzeja kreće se u obnovu cjelokupnog vizualnog identiteta Muzeja koju je izradio Likovni studio. Stoga, Igor Maroević u stručnom radu *Muzej Turopolja – novi vizualni identitet i kućni stil*, objavljenom 2001. godine, predstavlja novi vizualni identitet Muzeja (znak i logotip Muzeja).¹²⁷ Vizualni identitet nastao je svođenjem glave tura, divljeg goveda prema kojem je Turopolje dobilo ime, na jednostavan i lako prepoznatljiv oblik. Osim novog vizualnog identiteta, Maroević u članku predstavlja i katalog stalnog postava, pozivnice, muzejske ulaznice, blokove namijenjene mlađim

¹²¹ M. Ergović (2020.), 76.

¹²² *Povijest i kultura: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, (Velika Gorica, 2005.)

¹²³ *Arheologija* (2005.)

¹²⁴ *Etнологija: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, (Velika Gorica, 2005.)

¹²⁵ *Likovna zbirka: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, (Velika Gorica, 2005.)

¹²⁶ Igor Maroević, „Muzej Turopolja – novi vizualni identitet i kućni stil”, *Informatica museologica*, br. 32. (2001): 3-4.

¹²⁷ Ibid.

posjetiteljima, šalice i ostale suvenire. Za navedeni projekt i realizaciju vizualnog identiteta i kućnog stila Muzeja Turopolja, Muzej je do sada dobio mnoga priznanja.¹²⁸

Slika 41. Vizualni identitet Muzeja Turopolja

Početak 21. stoljeća Muzej Turopolja počeo se informatizirati, odnosno uvedeno je računalno vođenje dokumentacije putem elektroničke muzejske baze podataka programa M++, relacijska baza podataka za obradu i inventarizaciju muzejskih predmeta i dokumentacije.

Godine 2003., po završetku mandata i poslije osam godina upravljanja Muzejom, Igor Maroević je sam zatražio da odstupi s dužnosti ravnatelja Muzeja i odlazi na mjesto ravnatelja Galerije Meštrović. Dana 11. listopada 2003. godine novom ravnateljicom imenovana je diplomirana informatologinja i etnologinja Margareta Biškupić Čurla.¹²⁹

9. Oštećenja i obnove u 21. stoljeću

U 21. stoljeću, za vrijeme ravnateljstva Margarete Biškupić Čurle, provedeno je nekoliko sanacija, obnova i uređenja zgrade Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici. Prve podatke koje pronalazimo o sanaciji bilježimo u kolovozu 2015. godine kad je započela sanacija krova Muzeja. Sanacija je bila usmjerena na zamjenu dotrajalih žljebova, crjepova i snjegobrana koji su bili u izuzetno lošem stanju tako da su počeli propuštati kišu. Osim toga, budući da su biber crjepovi padali s krova, te su tako postali i prijetnja prolaznicima, intervenirali su i vatrogasci. Vrijednost ove investicije bila je 108.000 kn s PDV-om, a radove popravka na krovu i zamjeni crjepova obavljala je tvrtka Đurašin gradnja.¹³⁰

¹²⁸ Vidi više u: Ibid.

¹²⁹ Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 71.

¹³⁰ Kronike Velike Gorice, *Crijep propuštao kišu i padao po prolaznicima: Počela sanacija krova Muzeja Turopolja*, URL: <http://www.kronikevg.com/crijep-propustao-kisu-i-padao-po-prolaznicima-pocela-sanacija-krova-muzeja-turopolja/>

Dvije godine nakon obnove krova Muzeja, u travnju 2017. godine, započeli su radovi i na obnovi fasade pročelja prizemlja i kata. Margareta Biškupić Čurla navodi kako su nijanse boja za fasadu zgrade Muzeja bile već definirane 1996. godine, a sada se postavlja identična boja, koja je s vremenom izbljedjela, zbog čega zgrada sada izgleda drugačije.¹³¹ Za provođenje radova na obnovi fasade, novce je osigurao Grad Velika Gorica iz sredstava spomeničke rente, a obnova se odvijala na osnovu dozvole Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture.

U godini 2020. i početkom 2021. godine središnju Hrvatsku zadesila je serija razornih potresa. Epicentri većine potresa bili su na području Petrinje, Siska i Gline, a na širem području osjetio se i u Zagrebu, Velikoj Gorici, Pokuplju i Vukomeričkim goricama.

Prvi, također razoran potres, jačine 5,2 po Richteru bio je 28. prosinca 2020. u 6.28 sati s epicentrom 5,8 kilometara zapadno od Petrinje. Istog dana u 7.49 sati uslijedio je još jedan potres od 4,6 stupnjeva po Richteru, a epicentar mu je bio 10,4 kilometra sjeverozapadno od Siska. Najveći i najrazorniji potres dogodio se 29. prosinca 2020. godine u 12.19 sati, magnitude 6,4 stupnja po Richteru, s epicentrom 3 kilometra jugozapadno od Petrinje. U najjačem potresu 29. prosinca stradalo je i velikogoričko područje i naselja u okolnim općinama Pokupsko, Orle i Kravarsko. Statičari su 30. prosinca 2020. provjerili sve velikogoričke vrtiće i škole, a od gradskih institucija najveću štetu pretrpio je Muzej Turopolja.¹³² Nakon potresa 29. prosinca 2020. godine zgrada Muzeja ostala je u solidnom stanju, iako je dobila nekoliko oštećenja. Na eksterijeru zgrade nema većih vidljivih pukotina, već su zbog puknuća i opasnosti od urušavanja uklonjena samo dva dimnjaka sa stražnje strane, dok je jedan dimnjak koji je novije izgrade ostao bez oštećenja. Dimnjake su uklonili 31. prosinca 2020. godine djelatnici Građevinske tvrtke Tehnika iz Zagreba uz logističku potporu DVD-a Gradići.¹³³ U interijeru zgrade na prvom katu svaka prostorija ima oštećenja, uglavnom se radi o više manjih ili većih pukotina, iznad nadvoja vrata i po svodovima. U pojedinim prostorijama je mjestimično otpala žbuka. Što se tiče inventara, prema navodima ravnateljice Biškupić Čurle, neki od arheoloških artefakata su oštećeni uslijed pada, pogotovo predmeti od

¹³¹ VG Online, *Muzej Turopolja dobiva novo ruho*, URL: <https://velikagorica.com/vijesti/cityportal-41350>

¹³² Barica Sakoman Božić, „Katastrofalni potresi 28. i 29. prosinca 2020.“. u: *Velikogorički zbornik, časopisa za povijest, kulturu i narodnu baštinu Turopolja*, ur. Aleksandar Božić (Velika Gorica: Magna silva j.d.o.o, 2020.), 10-11.

¹³³ VG Online, *Dimnjaci oštećeni u potresu uklonjeni s Muzeja Turopolja*, URL: <https://velikagorica.com/vijesti/cityportal-93141>

keramike i stakla. Prema navedenom, Muzej je za sada u dobrom stanju, te je potrebno sanirati navedene pukotine.¹³⁴

Što se tiče novijih recentnih radova na zgradi Muzeja Turopolja, trenutno se ne provode.

¹³⁴ Primjeri oštećenja nakon potresa u 2020. godini mogu se vidjeti u izvješću o radu Muzeja Turopolja za 2020. godinu, URL: https://mdc.hr/files/pdf/Izvjesci/2020/Muzej%20Turopolja_2020_foto_mdc.pdf

10. Zaključak

U ovome radu obrađena je tema o povijesti i prenamjeni zgrade bivše Plemenite općine turopoljske u današnji edukativni zavičajni Muzej Turopolja u kontekstu historicističke izgradnje u Velikoj Gorici. Kroz rad obuhvaća se i obrađen je širi kontekst povijesti područja u kojem se građevina nalazi, od područja Turopolja, Plemenite općine turopoljske, grada Velike Gorice, ali i do pojave historicizma, a sve kako bi se predstavila šira slika potrebna za razumijevanje važnosti izgradnje i oblikovanja nekadašnje zgrade Plemenite općine turopoljske, a današnjeg Muzeja Turopolja. Povijesno-umjetnički prikaz zgrade temeljio se na podacima i arhivskim dokumentima, a u prilog tome pridodan je i do sada neobjavljeni izvorni dokument o izgradnji prve zidane vijećnice.

Zgrada današnjeg Muzeja Turopolja, osim što poput stare turopoljske škrinje čuva etnografsku, arheološku, likovnu, kulturno – povijesnu, dokumentarnu i arhivsku građu, materijalnu i nematerijalnu zavičajnu baštinu, predstavlja i jednu od najreprezentativnijih historicističkih građevina u gradu Velikoj Gorici i cijeloj turopoljskoj zajednici. Namjena ove građevine mijenjala se kroz dugu povijest, kada je ona prvobitno služila kao gradska vijećnica Plemenite općine turopoljske, zvana Turopoljski grad. Osim što se mijenjala njezina namjena mijenjala se i ona sama kao građevina. Povijest ove građevine pratimo od početka 17. stoljeća, kada je ona prvobitno bila drvene konstrukcije, pa sve do danas. Takva drvena konstrukcija građevine iz 17. stoljeća, s vremenom dočeka i svoju dotrajalost zbog kojeg se očekuje njezina rekonstrukcija ili gradnja nove izdržljivije građevine. Upravo tako, u 18. stoljeću na skupštini Turopoljci donose odluku o gradnji nove, sada zidane jednokatne gradske vijećnice. U prilog novoj izgradnji doprinosi nam i novopronađeni dokument u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu u fondu *Povlaštene plemenite općine Turopolja*. Novopronađeni dokument napisao je Andraš Hrvačić 29. srpnja 1765. godine, gdje piše o pokušaju naplate 108.000 cigli koje je napravio za izgradnju nove vijećnice. Ovaj primjer predstavlja nam rijedak primjerak arhitekture građen od opeke, na području u kojem se u 18. stoljeću pretežito gradilo u drvetu. U 19. stoljeću planirana je nadogradnja gradske vijećnice, projekt koji vodi inženjer Kosta Tomac 1891. godine, u kontekstu historicističke arhitekture koji nam je iznimno značajan budući da, uz župnu crkvu Navještenja Blažene Djevice Marije Hermana Bolléa, iako projekt nije izveden, sami planovi ukazuju na značajke historicizma u Turopolju. Prisjetimo se da se historicizam u Velikoj Gorici javlja tek krajem 19. stoljeća te će se u velikogoričkoj arhitekturi zadržati sve do Drugog svjetskog rata, dok u Europi počinje prije, od 1850-ih, te završava prije,

do Prvog svjetskog rata. Nakon što je Plemenita općina turopoljska ukinuta u 20. stoljeću, zgrada, nekoć Općine, prenamijenjena je 1960. godine u muzejske potrebe, odnosno u današnji Muzej Turopolja. Osim funkcionalne prenamjene, dolazi i do arhitektonske prenamjene prostora i obnova kako bi građevina sa svojim prostorijama postala adekvatno opremljena ustanova s izložbenim prostorima, stalnim postavom na katu i izložbenom dvoranom u prizemlju. U arhitektonskoj obnovi tijekom prenamjene, građevina dobiva i svoje prepoznatljivo historicističko pročelje sa stiliziranom rustikom i uleknutim rubovima lukova arkada na zapadnoj strani. Uz ostale historicističke građevine u Starome gradu koji je i ustanovio pojavu najznačajnijih historicističkih primjera gradnje, za ovo područje, a pogotovo grad Veliku Goricu, zgrada današnjeg Muzeja Turopolja predstavlja jedan od značajnih primjera minimalističke historicističke gradnje. Također, valorizacijom bivše zgrade Plemenite općine turopoljske, nadležni konzervatorski odjel (Konzervatorski odjel u Zagrebu za područje Zagrebačke županije) utvrđuje posebne uvjete zaštite kulturnog dobra, te je zgrada 4. travnja 1971. godine upisana u *Registar kulturnih dobara Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu*, kao zaštićeno nepokretno kulturno dobro – pojedinačno (Z-4334). (Slika 46.)¹³⁵

¹³⁵ Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Spomenička kategorizacija Muzeja Turopolja, Broj: 02471/1-1971, Zagreb, 4.4.1971. ; Registar kulturnih dobara RH, *Zgrada Muzeja Turopolja*, URL: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4334>

Popis literature

Znanstvene i stručne knjige i članci

1. *Arheologija: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, Velika Gorica, 2005.
2. Cvetković, Ratko. „Muzej Turopolja“, *Luč: časopis Ogranka Matice Hrvatske*, br.1 (2012): 119-124.
3. D. Alerić. „Problem imena predjela Turopolja“. u: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 25, br. 1 (1999): 19-46.
4. Damjanović, Dragan. „Problemi neoromaničkoga opusa Hermana Bolléa“. *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 20, br. 2 (2012): 264-281.
5. Damjanović, Dragan. *Bečka Akademija likovnih umjetnosti i hrvatska arhitektura historicizma. Hrvatski učenici Friedricha von Schmidta*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2011.
6. Dubravica, Branko i Agneza Szabo. *Velikogorički leksikon*. Velika Gorica: Biblioteka "Albatros", 2007.
7. Dubravica, Branko i *Turopoljsko plemstvo poslije ukidanja kmetstva*, Velika Gorica: Narodno sveučilište: Plemenita općina Turopoljska, 1997.
8. Ergović, Maja. „Muzej Turopolja - šezdeset godina iskustva“. *Velikogorički zbornik, časopisa za povijest, kulturu i narodnu baštinu Turopolja*, br. 3 (prosinac 2020): 70-81.
9. *Etnologija: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, Velika Gorica, 2005.
10. Garaj, Ivan. „Mikroregija Turopolje“. *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* VII, br. 5-6 (1974): 195-197.
11. Hirc, Dragutin. *Prirodni zemljopis Hrvatske*, Zagreb: Matica hrvatska, 1905.
12. Huzjak, Višnja. „Po dragome kraju“. *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* VII, br. 5-6 (1974): 129 – 165.
13. Huzjak, Višnja. *Zeleni Juraj*, Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, 1957.
14. Jembrih, Alojz. *Tragom turopoljske povijesti* (Velika Gorica: Pučko otvoreno učilište Velika Gorica, 2014.
15. Klaić, Vjekoslav. *Prirodni zemljopis Hrvatske*, Zagreb: Matica hrvatska, 1878.
16. Knezović, Ivan. „Lukavec prije Lukavca“. *Ljetopis Grada Velike Gorice*, br. 4 (2007): 17-26.

17. Kos, Franjo. „Uvod“, U: *Turopoljska svinja - autohtona hrvatska pasmina*, ur. Marija Đikić i Ivan Jurić, 15-20. Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska, 2002.
18. Laschowski, Emilij i Janko Barle, *Povijest Plemenite općine Turopolja - Općinske uredbe, povijest crkvi i odnosi nekih crkvenih redova prema općini Turopoljskoj*, sv. 2, Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska, 1996.
19. Laschowski, Emilij. *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, 1, Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1904.
20. Laschowski, Emilij. *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, 2, Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1905.
21. Laschowski, Emilij. *Povijesni spomenici Plemenite općine Turopolja*, 4, Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1908.
22. Laschowski, Emilij. *Povijest Plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane: Zemljopis, narodopis i povijesni pregled*, sv. 1, Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910.
23. *Likovna zbirka: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, Velika Gorica, 2005.
24. Lucić, Branko. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 10 br. 5 (2), Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 1961.
25. Lučić, Zdravko. „Značenje i svrha obnove turopoljske pasmine svinja, povijesne i kulturno-socijalne naznake“, U: *Turopoljska svinja - autohtona hrvatska pasmina*, ur. Marija Đikić i Ivan Jurić, 81-100. Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska, 2002.
26. *Ljetopis grada Velike Gorice*, br. 6, godina VI, Velika Gorica: Pučko otvoreno učilište Velika Gorica, 2009.
27. Malčić, Hrvoje. „Plemenita općina Turopolje i velikogoričko sajmište 1860.-1899“. *Kaj. Časopis za kulturu i prosvjetu* 47, br. 1-2 (2014): 107-126.
28. Maroević, Igor. „Muzej Turopolja – novi vizualni identitet i kućni stil“, *Informatica museologica*, br. 32. (2001): 3-4.
29. Maroević, Ivo. „Arhitektura histori(cizma)“, U: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845-1900/ Arhitektura i urbanizam*, 12-47. Rijeka: Moderna galerija Rijeka - muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.
30. Modrić, Davorka Dada. *Brošura izdana povodom 50. godina Muzeja Turopolja*, Velika Gorica, 2010.
31. *Povijest i kultura: Katalog stalnog postava Muzeja Turopolja*, Muzej Turopolja, Velika Gorica, 2005.

32. Puhmajer, Petar, Kristina Vujica, Maja Vahčić-Lušić, Goran Murat. *Arhitektura Velike Gorice*, Velika Gorica: Turistička zajednica grada, 2005.
33. Radović Mahečić, Darja. „Urbanizam i arhitektura 19. stoljeća u kontinentalnoj Hrvatskoj“, U: *Hrvatska umjetnost*, ur. Milan Pelc, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2007.
34. Sakoman Božić, Barica. „Katastrofalni potresi 28. i 29. prosinca 2020.“. *Velikogorički zbornik, časopisa za povijest, kulturu i narodnu baštinu Turopolja*, br. 3 (prosinac 2020): 10-15.

Arhivski izvori

1. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: 04/1-326/61. od 24.10.1961.
2. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: z. 889/61. od 10. studenoga 1961.
3. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Rješenje o osnivanju ustanove Muzej "Turopolja", Broj: 4640/60. od 13.7.1960.
4. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Rješenje o zaštiti spomenika zgrade Muzeja Turopolja, Broj: 01-248/3-1965., Zagreb, 27.9.1965.
5. Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici, Spomenička kategorizacija Muzeja Turopolja, Broj: 02471/1-1971, Zagreb, 4.4.1971.
6. HDA, HR-HDA-205 Turopolje (fond), kutija 118, troškovnik od 30. listopada 1890.
7. HDA, HR-HDA-49 Povlaštena plemenita općina Turopolje (fond), kutija 1, 1765.
8. Odluka o imenovanju parka u naselju Velika Gorica, Gradska četvrt Stari grad, Urbroj: 238-31-11-2022-1. od 17. veljače 2022. Gradsko vijeće Grada Velike Gorice

Internetski izvori

1. Državni zavod za statistiku, *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011*: <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (7. listopada 2022.)
2. Geni, *Andrija Hrvačić*: <https://www.geni.com/people/Andrija-Hrvačić/6000000066461876921> (6. rujna 2022.)
3. Gorica.hr, *Povijest*: <http://www.gorica.hr/povijest/> (8. listopada 2022.)
4. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. *Turopolje*: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62804> (27. rujna 2022.)
5. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. *Historicizam*: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=25760> (11. listopada 2022.)
6. *Izješće o radu Muzeja Turopolja za 2020. godinu*: https://mdc.hr/files/pdf/Izjesca/2020/Muzej%20Turopolja_2020_foto_mdc.pdf (15. listopada 2022.)
7. Kronike Velike Gorice, *Crijep propustao kišu i padao po prolaznicima: Počela sanacija krova Muzeja Turopolja*: <http://www.kronikevg.com/crijep-propustao-kisu-i-padao-po-prolaznicima-pocela-sanacija-krova-muzeja-turopolja/> (16. rujna 2022.)
8. *Matična knjiga župe Velika Gorica 1675. – 1760.*: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-899F-S9FD?i=4&wc=9R26-J4W%3A391644801%2C392136101%2C392136501&cc=2040054> (16. listopada 2022.)
9. Mraclin.hr, *Obiteljska ljubav prema drvu*: <https://mraclin.hr/obiteljska-ljubav-prema-drvu> (6. rujna 2022.)
10. Muzeja Turopolja, službene stranice: <https://www.muzej-turopolja.hr> (15. listopada 2022.)
11. MyHeritage, *Andrija Hrvačić*: <https://www.myheritage.com/research/record-40000-382239177/andrija-hrvačić-in-geni-world-family-tree> (6. rujna 2022.)
12. Plemenita općina turopoljska, službene stranice: <https://turopolje.hr> (8. listopada 2022.)
13. Popis2021.hr, *Rezultati Popisa 2021*: <https://popis2021.hr> (7. listopada 2022.)
14. Registar kulturnih dobara RH, *Zgrada Muzeja Turopolja*: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4334> (28. listopada 2022.)
15. VG Online, *Dimnjaci oštećeni u potresu uklonjeni s Muzeja Turopolja*: <https://velikagorica.com/vijesti/cityportal-93141> (15. rujna 2022.)

16. VG Online, Muzej Turopolja dobiva novo ruho:
<https://velikagorica.com/vijesti/cityportal-41350> (15. rujna 2022.)

Popis priloga

Slika 1. Josip Szeman, *Mappa dioecesis Zagrabiensis*, 1822.; detalj

Izvor: <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=view.dz&id=17236>

Slika 2. Joannes Sambucus, *Illyricun*, 1572.; detalj

Izvor: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Illyricum_1572_\(alt\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Illyricum_1572_(alt).jpg)

Slika 3. Povelja kralja Bele III. (IV.), 1225.

Izvor: E. Laschowski (1910.), 240.

Slika 4. Statut o izboru činovništva turopoljske općine, ban Josip Eszterhazy, 1735.

Izvor: E. Laschowski i J. Barle (1911.), 27.

Slika 5. Grb Plemenite općine turopoljske, podijeljen po kralju Karlu III. 1737. godine

Izvor: E. Laschowski (1910.)

Slika 6. Pečat Plemenite općine turopoljske

Izvor: <https://www.muzej-turopolja.hr/kulturno-povijesna-zbirka/>

Slika 7. Karta šireg velikogoričkog područja

Izvor: <http://www.gorica.hr/zemljovidi/>

Slika 8. Prva katastarsku izmjera sjeverne Hrvatske, izradila austrijska uprava, 1861.; detalj područja Velike Gorice

Izvor: <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1786498.1681918623%2C5733565.378149458%2C1793573.3706225087%2C5736154.682482618>

Slika 9. Željeznička postaja u Velikoj Gorici na staroj razglednici, snimljeno prije 1918.

Izvor: P. Puhmajer i dr. (2005.), 24.

Slika 10. Zgrada kotarskog suda (danas općinski sud)

Izvor: <http://www.gorica.hr/2014/10/opcinski-sud-ostaje-u-gorici-2/>

Slika 11. Župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije, 1893.

Izvor: <https://www.zg-nadbiskupija.hr/nadbiskupija/zupe?zupeid=72>

Slika 12. Pogled na: 1. Muzej Turopolja, 2. Župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije, 3. Kotarski sud, 4. Zagrebačka ulica

Izvor: <https://www.google.com/maps/place/Velika+Gorica/>

Slika 13. i 14. Ivan Čizmek, *Arhitektonske snimke stare gradske turopoljske vijećnice*, 1960.

Izvor: B. Lucić, „Stara turopoljska vijećnica u Velikoj Gorici“, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 10 br. 5, 163.

Slika 15. Fotografija zapadnog pročelja zgrade Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici (nekoć zgrada Plemenite općine turopoljske); prije potresa 2020. godine

Snimila: Magdalena Prvonožec, 2019.

Slika 16. Fotografija južnog i istočnog pročelja zgrade Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici; nakon potresa 2020. (maknuti dimnjaci)

Snimila: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 17. Glavna dvorana na prvom katu

Izvor: E. Laschowski i J. Barle (1911.), 39.

Slika 18. Andraš Hrvačić, dokument iz 29. srpnja 1765.

Izvor: HDA, HR-HDA-49 Povlaštena plemenita općina Turopolje (fond), kutija 1, 1765.

Slika 19. Fotografija cigli u prizemnoj galeriji Muzeja Turopolja u Veliki Gorici

Snimila: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 20. Detalj karte prvog vojnog pregleda Hrvatske provincije, 1783. – 1784.

Izvor: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-croatia/?layers=145&bbox=1770629.9851017701%2C5731442.288769386%2C1827231.6045469432%2C5752156.723434669>

Slika 21. Stara razglednica gradske vijećnice prije obnove prizemlja (prije 1977.) na kojoj se vidi drugačiji kontrast boja vijenaca i lezna na pročelju nego danas

Izvor: <http://www.visitvelikagorica.com/content/view/events-from-the-past/232?c=4>

Slika 22. Detalj katastarske karte iz 1861.

Izvor: P. Puhmajer i dr. (2005.), 27.

Slika 23. Prikaz današnjeg ulaznog stubišta (ganjaka) za prvi kat Muzeja Turopolja

Snimila: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 24. Stara razglednica gradske vijećnice i Turopoljska štedionica, 18. stoljeće

Izvor: <http://www.visitvelikagorica.com/content/view/events-from-the-past/232?c=4>

Slika 25., 26., 27. i 28. Kosta Tomac, *Nacrti za pregradnju i uređenje turopoljske vijećnice*, 1891.

Izvor: P. Puhmajer i dr. (2005.), 35.

Slika 29. Višnja Huzjak, Mara Popović, Olgica Lastrić, Ljudmila Vlašić, Igor Maroević, Tatjana Pintarić, Pavo Vojvoda i Ivana Koludrović

Izvor: Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 67.

Slika 30. Obnova velika dvorane na katu Muzeja Turopolja, 1962.

Izvor: M. Ergović (2020.), 72.

Slika 31. Drenaža i zaštita zgrade Muzeja Turopolja od vlage, 1969.

Izvor: M. Ergović (2020.), 71.

Slika 32. Radna akcija učenika II. osnovne škole i Škole učenika u privredi

Izvor: Ljetopis grada Velike Gorice (2009.), 65.

Slika 33. Uređenje prizemnih prostorijskih Muzeja Turopolja, 1970ih

Izvor: M. Ergović (2020.), 73.

Slika 34. Prostor prizemlja Muzeja Turopolja za povremene izložbe

Izvor: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 35. Arhitektonske snimke tlocrta prizemlja i kata stare turopoljske vijećnice, original; 1. Arhiv

Izvor: B. Lucić (1961.), 163.

Slika 36. Arhitektonske snimke tlocrta prizemlja i kata stare turopoljske vijećnice, današnji prostor zgrade; 1. Ured direktorice

Izvor: B. Lucić (1961.), 163.

Slika 37., 38. i 39. Izložbene prostorije stalnog postava na katu Muzeja

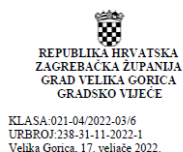
Snimila: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 40. Velika dvorana sa stalnim postavom Muzeja

Snimila: Magdalena Prvonožec, 2022.

Slika 41. Vizualni identitet Muzeja Turopolja

Izvor: <https://www.muzej-turopolja.hr>

Na temelju članka 9. stavka 1. Zakona o naseljima (NN br.54/88), članka 33. Statuta Grada Velike Gorice (Službeni glasnik 1/21) Gradsko vijeće Grada Velike Gorice na 5. sjednici, održanoj 17. veljače 2022. godine, donijelo je

O D L U K U
o imenovanju parka u naselju Velika Gorica,
Gradska četvrt Stari grad

Članak 1.

Ovom Odlukom se u naselju Velika Gorica, u Gradskoj četvrti Stari grad, park ispred zgrade Muzeja Turopolja omeđen Trgom kralja Tomislava, Seoslištem Franje Lučića i crkvom Navještenja Blažene Djevice Marije imenuje kao

Park Plemenite općine turopoljske

Članak 2.

Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Zagreb, Odjel za katastar nekretnima Velika Gorica, izvršit će u svojoj evidenciji upis imena ulice iz članka 1. ove Odluke.

Članak 3.

Za izvršenje ove Odluke zadužuje se Upravni odjel za urbanizam i zaštitu okoliša.

Članak 4.

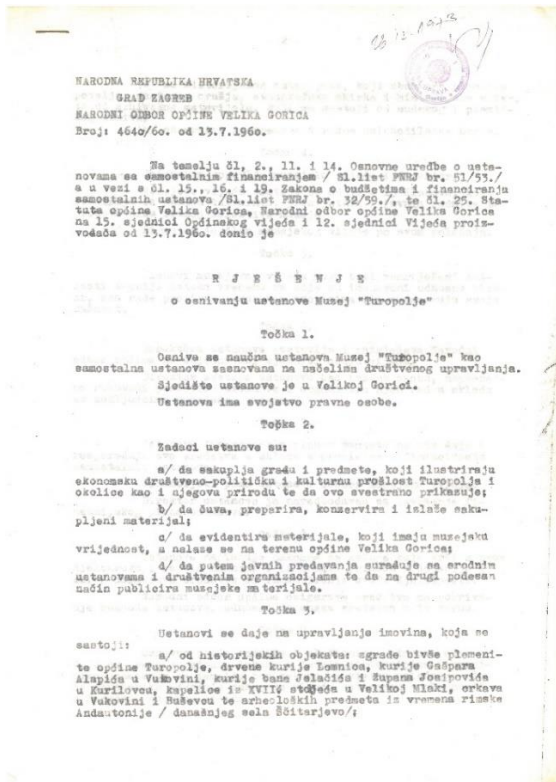
Ova Odluka stupa na snagu prvog dana od dana objave u Službenom glasniku Grada Velike Gorice.

PREDSJEDNIK
GRADSKOG VIJEĆA

Darko Bekić, univ.spec.pol., v.r.

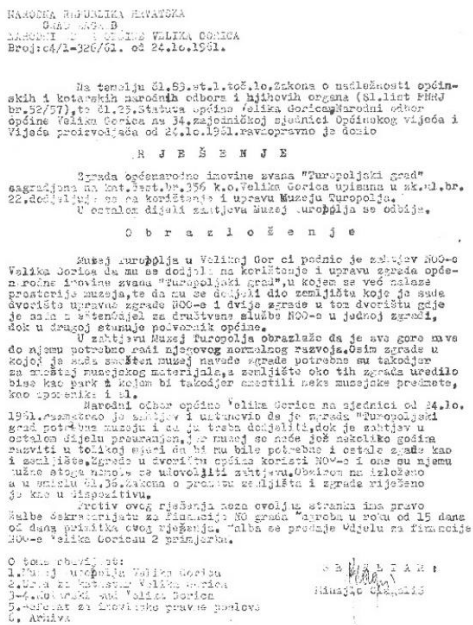
Slika 42. Odluka o imenovanju parka u naselju Velika Gorica, Gradska četvrt Stari grad, Ubroj: 238-31-11-2022-1. od 17. veljače 2022.

Izvor: Gradsko vijeće Grada Velike Gorice

Slika 43. Rješenje o osnivanju ustanove Muzej "Turopolja", Broj: 4640/60. od 13.7.1960.

Izvor: Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

Slika 44. Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: 04/1-326/61. od 24.10.1961.

Izvor: Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

Prilazeno 10. studenoga 1961. Broj: Z. 889/61.
 Predmet: Zemljknjišna provedba rješenja MOO. Vel.Gorica o dodjeli zgrade
 na upravljanje i korištenje Muzeju Turopolja u Vel.Gorici.

R J E Š E N J E

Na temelju pravomoćnog rješenja Narodnog sabora općine Velika Gorica
 od 24. listopada 1961. broj 04/1-326/61. dopušta se na nekretnim spisima
 u z.k.u.l. broj 22 k.o. Vel.Gorica kao Općenarodna imovina pod upravom MOO.Vel.
 Gorica:

sažljebe, da je zgrada svana "Turopoljski grad" sagrađena na čest.kat.
 broj 194. dodijeljena na korištenje i upravu Muzeju Turopolja.

Rješenje MOO. stavilo se u spisnu ispravu, a drugi primjerak u spise.

O tom obavijest:

- 1) Narodni odbor općine Vel.Gorica, Odbor za fizičanje, Referat za imovinsko
 pravo pisane
- 2) Muzej Turopolja, u Vel.Gorici
- 3) Ured za katastar u Vel.Gorici.

Kotarski sud u Velikoj Gorici
 zemljknjiš. odjel, dana 10. studenoga 1961.

Predsjednik suda Antonić Vlado
 Za Solman otpravka
 Škriješević

Br. 9 - 9 / 1961.

Slika 45. Rješenje o dodjeli na korištenje i upravu Muzeja Turopolja, Broj: z. 889/61. od 10. studenoga 1961.

Izvor: Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici

MUZEJ TUROPOLJA
 VELIKA GORICA
 Broj 18-2 dne 27. 9. 1965.

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU
SPOMENIKA KULTURE U ZAGREBU

Broj: 01-248/1-1971.
 Datum: 4. 9. 1971.

Uzročnik: Velika Gorica, Muzej Turopolja

Na zahtjev Muzeja Turopolja iz Velike Gorice

PODNEŠEN 28. 3. 1971. izdaje se

P O T V R D A

Zgrada Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici /Zgrada Turopoljske
 vijećnice/

ima svojstvo spomenika kulture u smislu člana 2. Zakona o
 zaštiti spomenika kulture i upisan je u Registar nepokretnih
 - pokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu
 spomenika kulture u Zagrebu pod registarskim brojem 196
 odnosno zaštićen je rješenjem o preventivnoj zaštiti spomeni-
 ka kulture broj od .

Uređ spomenik kulture ima 1. spomeničku kategoriju.

M. D i r e k t o r - g
 M. D i k i d
 [Signature]

Br. 01-248/3-1965 od 27. 9. 1965.

Slika 46. Rješenje o zaštiti spomenika zgrade Muzeja Turopolja, Broj: 01-248/3-1965., Zagreb, 27.9.1965.

Izvor: Arhiv Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici